

ELÄKETURVAKESKUKSEN
RAPORTTEJA

Kokonaiseläke 2017

Katsaus työeläkkeen, kansaneläkkeen ja
verotuksen määräytymiseen

JUHA KNUUTI
SUVI RITOLA

ELÄKETURVAKESKUKSEN
RAPORTTEJA

Kokonaiseläke 2017

Katsaus työeläkkeen, kansaneläkkeen ja verotuksen määräytymiseen

JUHA KNUUTI
SUVI RITOLA

Eläketurvakeskus

00065 ELÄKETURVAKESKUS

Puhelin: 029 411 20

Sähköposti: etunimi.sukunimi@etk.fi

Pensionsskyddscentralen

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Telefon: 029 411 20

E-post: förnamn.efternamn@etk.fi

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 ELÄKETURVAKESKUS, FINLAND

Phone +358 29 411 20

E-mail: firstname.surname@etk.fi

Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy
Helsinki 2017

ISSN 1238-5948 (painettu)

ISSN 1798-7490 (verkkojulkaisu)

TIIVISTELMÄ

Katsauksessa on koottu yhteen kokonaiseläkkeeseen vaikuttavien osien määräytyminen vuonna 2017. Esimerkkitaulukoiden avulla on esitetty, miten kokonaisnettoeläke muodostuu eri tulotasoilla. Katsauksessa on tarkasteltu työeläkkeen, kansaneläkkeen ja sen lisien sekä takuueläkkeen määräytymistä ja eläkkeiden verotusta kyseisenä vuonna. Eläkkeiden verotuksen yhteydessä on tarkasteltu verotusta myös yleisemmin ja vertailtu eläkkeensaajien vero- ja maksurasitetta eri tulotasoilla palkansaajien vastaavaan.

Vuoden 2017 alusta tuli voimaan uusi eläkelaki. Uudistuksella haluttiin turvata työeläkkeiden rahoitus sekä varmistaa riittävä eläketurva ja sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus elinajan pidentyessä. Uudistuksen seurauksena eläkeikärajat nousevat vaihteittain ja eläkekarttumat yhdenmukaistuvat. Uusia etuuksia ovat osittainen varhennettu vanhuuseläke sekä työuraeläke pitkän ja raskaan työuran tehneille henkilöille.

Vuoden 2017 alussa kansaneläkeindeksi laskee 0,85 prosenttia edellisvuodesta. Yksin asuvan henkilön kansaneläkkeen täysi määrä vuonna 2017 on 628,85 euroa kuukaudessa ja avo- tai avioliitossa asuvan 557,79 euroa kuukaudessa. Takuueläkkeen kanssa vähimmäiseläkkeen määräksi muodostuu 760,26 euroa kuukaudessa niin yksin kuin puolison kanssa asuvalle. Työeläkeindeksi kasvaa 0,59 prosenttia vuonna 2017. Palkkakerroin, jolla muun muassa tarkistetaan työansiot eläkettä määrättäessä, nousee 1,16 prosenttia. Alkavat työeläkkeet tarkistetaan elinaikakertoimella, joka vuonna 2017 on 62 vuotta täyttävälle eli vuonna 1955 syntyneille 0,96344.

Verotusta kevennettiin sekä eläkkeen- että palkansaajilla. Kevennystä perustellaan kilpailukyky sopimuksella, joka osaltaan leikkaa käteen jäävää ansiota. Sopimuksen mukaisesti palkansaajan eläke- ja työttömyysvakuutusmaksut nousivat, yleisiä palkankorotuksia ei tule ja julkisen sektorin lomarahoja leikattiin. Vuonna 2017 valtion tuloveroasteikon tuloarvoja korotettiin 1,1 prosentilla. Alimman ja ylimmän tuloluokan marginaaliveroprosenttia alennettiin 0,25 prosenttiyksikköä. Työtulovähennyksen enimmäismäärää sekä kertymä- ja poistumaprosenttia samoin kuin kunnallisverotuksen perusvähennyksen enimmäismäärää korotettiin. Myös tulonhankkimisvähennystä korotettiin 750 euroon. Sekä kunnallisverotuksen että valtionverotuksen eläketulovähennystä kasvatettiin. Eläketulon lisäveroa alennettiin 0,15 prosenttiyksikköä 5,85 prosenttiin ja sen tuloarjaa korotettiin 45 000 eurosta 47 000 euroon. Keskimääräinen kunnallisveroprosentti vuonna 2017 on 19,91 (edellisvuonna 19,87). Yleisradioveroa maksetaan edelleen 0,68 prosenttia ja veron enimmäismäärä pysyy 143 eurossa.

Vuonna 2017 työntekijän työeläkevakuutusmaksu on 17–52-vuotiaalla ja 63–67-vuotiaalla 6,15 prosenttia sekä 53–62-vuotiaalla 7,65 prosenttia. Palkansaajan työttömyysvakuutusmaksu nousee viime vuoden 0,65 prosentista 1,15 prosenttiin.

Sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksu poistuu palkansaajalta kokonaan vuonna 2017, mutta päivärahamaksun nousulla kompensoidaan muutosta. Verotettavista eläke- ja etuustuloista perittävä sairaanhoitomaksu sen sijaan säilyy ja on 1,45 prosenttia (0,02 %-yksikköä pienempi kuin vuonna 2016). Palkansaajien ja yrittäjien päivärahamaksu on 1,58 prosenttia palkasta tai työtulosta, jos vuotuisen palkka- ja työtulon yhteismää-

rä on vähintään 14 000 euroa. Jos palkka- ja työtulon yhteismäärä on alle 14 000 euroa, päivärahamaksua ei peritä. Tällä hyvitetään pienituloisille kilpailukykysojopimuksesta aiheutuvaa maksurasituksen nousua.

Eläke- ja palkkatulojen vero- ja maksuprosentin muutos edellisvuodesta vaihtelee eri tulotasoilla. Kun verrataan saman tulon veroprosenttiin viime vuonna ja kunnallisverot ovat keskimääräiset, eläkkeensaajan vero- ja maksuprosentti alenee keskimäärin 0,3 prosenttiyksikköä. Eniten eläketulon verotus vähenee noin 3 000 euron kuukausieläkkeellä (0,6 %-yksikköä).

Pienten palkkatulojen (enintään 1 000 euroa/kk) vero- ja maksuprosentti kiristyy hieinan (0,1 %-yksikköä). Tätä korkeammilla tulotasoilla verotus sitä vastoin kevenee keskimäärin noin 0,7 prosenttiyksikköä.

SUMMARY

This review explains how the components which affect the total pension in 2017 are determined. The example tables describe how the total net pension is built up at different income levels. The review surveys how the earnings-related pension, the guarantee pension and the residence-based national pension and its supplements are determined, as well as how the pensions are taxed in the relevant year. The review also contains a more general survey of how pensions are taxed. In addition, the survey compares pensioners' and wage earners' tax and contribution burdens at different income levels.

Earnings-related pensions were reformed as of the beginning of 2017. The aims of the reform are to secure the financing of earnings-related pensions, to ensure adequate future pensions, and to maintain intergenerational fairness as life expectancy grows. As a result of the reform, the retirement ages will rise gradually and the pension accrual rates have been standardized. Two new pension types have been introduced: the partial old-age pension and the years-of-service pension. The latter is intended for people who, for a long time, have done mental or physical work that requires a great effort.

At the beginning of 2017, the national pension index has decreased by 0.85 per cent compared to the previous year. In 2017, the full national pension for a single person is 628.85 euros per month and for a married or cohabiting person 557.79 euros per month. Together with the guarantee pension, the minimum pension is 760.26 euros per month for both single and married or cohabiting pensioners.

The earnings-related pension index has grown by 0.59 per cent in 2017 compared to 2016. The wage coefficient that is used to revalue, among other things, the earnings when determining the pension amount has risen by 1.16 per cent. Starting earnings-related pensions are adjusted with the life expectancy coefficient, which is 0.96344 for those aged 62 in 2017 (that is, for those born in 1955).

The taxation of both pensioners and wage earners has been eased in 2017. The reason for the reduced tax rates is the competitiveness pact signed in 2016 which, for its part, reduces gross earnings. Due to the pact, the wage earners' pension and unemployment insurance contributions have risen. There will be no general wage increases and the holiday bonus of public sector workers have been cut. In 2017, the income limits of the State's income tax grade has been increased by 1.1 per cent. The marginal tax rate between the lower and the upper income brackets has been reduced by 0.25 percentage points. The maximum amount of the earnings deduction, as well as the accrual and exit rates, along with the maximum amount of the basic deduction in the municipal taxation have been raised. The deduction for the production of income has been raised to 750 euros. The pension income deduction in both municipal and state taxation has been raised. The additional tax on pension income has been lowered by 0.15 percentage points to 5.85 per cent. The income limit has been raised from 45,000 to 47,000 euros. The average municipal tax rate in 2017 is 19.91 per cent (19.87 in 2016). The public broadcasting tax is 0.68 per cent or a maximum of 143 euros (unchanged).

In 2017, the earnings-related pension contribution of wage earners aged 17–52 and 63–67 is 6.15 per cent. For those aged between 53 and 62 years, it is 7.65 per cent. The unemployment contribution of wage earners has risen by 0.65 per cent to 1.15 per cent.

Wage earners no longer have to pay the medical care contribution of health insurance. Instead, the daily allowance contribution has risen. The medical care contribution of taxable pension and benefit income remains and is 1.45 per cent (0.02 percentage points lower than in 2016). The daily allowance of wage earners and self-employed workers is 1.58 per cent of the wages or income from self-employment. It is charged only if the total annual wages or income from self-employment amount to at least 14,000 euros. This makes up for the increase in the contribution burden for low-income employees or self-employed workers as a result of the competitiveness pact.

The changes in the tax and contribution rate of pension and wage income compared to the previous year vary in the different income levels. Compared to last year's tax rate for the same income level, and when the municipal tax rates are average, the tax and contribution rate of pensioners has been reduced by 0.3 percentage points on average. The pension income tax rate has decreased the most (0.6 percentage points) for persons with a monthly pension of approximately 3,000 euros.

The tax and contribution rate for those with a low income (max. 1,000 euros/month) has risen slightly (0.1 percentage points) while taxation has decrease by approximately 0.7 percentage points for those with a higher income level.

SISÄLTÖ

1 Johdanto	9
2 Työeläke	11
2.1 Vanhuuseläke.....	11
2.2 Osittainen varhennettu vanhuuseläke	12
2.3 Työkyvyttömyysetuudet	13
2.4 Työuraeläke.....	14
2.5 Perhe-eläke.....	14
2.6 Palkattomat jaksot	15
2.7 Indeksit.....	16
2.8 Elinaikakerroin	17
3 Kansaneläkejärjestelmän etuudet	18
3.1 Kansaneläke.....	18
3.1.1 Vanhuuseläkeikä	18
3.1.2 Kansaneläkkeessä huomioon otettavat tulot	19
3.2 Perhe-eläke.....	20
3.2.1 Leskeneläke.....	20
3.2.2 Lapseneläke.....	21
3.3 Takuueläke.....	21
3.4 Eläketuki	22
3.5 Kansaneläkeindeksi	22
3.6 Asumisaikavaatimukset ja Kelan maksamien eläkkeiden suhteuttaminen asumisaikaan	23
3.7 Eläkkeensaajan asumistuki.....	23
3.8 Muut lisät.....	25
4 Ensisijaiset etuudet	26
5 Verotus	28
5.1 Vähennykset ansiotuloverotuksessa.....	28
5.2 Valtionvero ja kunnallisvero	29
5.3 Eläkkeensaajan ja palkansaajan verotus.....	30
5.4 Eläkkeensaajan palkkatulon verotus	34
5.5 Kansainväliset tilanteet	35
5.6 Pääomatuloverotus – vapaaehtoinen eläkevakuutus ja pitkäaikaissästäminen	36
6 Kokonaiseläke	38
Liitteet	44
Liite 1 Verovähennykset ansiotuloverotuksessa	44
Liite 2 Aikasarjoja.....	49
Lähteet	57

1 Johdanto

Lakisääteinen eläketurva muodostuu työeläkkeestä sekä asumiseen perustuvasta kansaneläkkeestä ja takuueläkkeestä. Työeläkkeen tarkoituksena on turvata työssäoloaikana saavutetun kulutustason kohtuullinen säilyminen eläkkeelle siirryttäessä. Kansaneläke sekä takuueläke puolestaan takaavat vähimmäiseläkkeen sellaiselle eläkkeensaajalle, jonka työeläke on lyhyen työuran tai matalan ansiotason vuoksi jäänyt vähäiseksi, tai jolle ei ole kertynyt työeläkettä lainkaan. Kansaneläkkeeseen voidaan myös maksaa erilaisia lisiä. Eläkkeensaaja voi myös saada liikenne-, tapaturma-, potilas- tai sotilastapaturmavakuutuksesta maksettavia työeläkkeeseen nähden ensisijaisia eläke-etuuksia.

Lakisääteiset eläkkeet, kuten myös SOLITA-eläkkeet, ovat veronalaista tuloa, jota verotetaan ansiotuloverotuksen periaatteiden mukaan.

Vuoden 2017 alusta tuli voimaan eläkeuudistus, jonka seurauksena eläkeikärajat nousivat vaiheittain ja eläkekattumat yhdenmukaistuivat. Uusia etuuksia ovat osittainen varhennettu vanhuuseläke sekä työraueläke pitkän ja raskaan työuran tehneille henkilöille.

Eläkkeensaajan toimeentulon kannalta oleellisinta on kuukausieläkkeen taso ja sen suhde edeltävään palkkatasoon. Työeläkelakeja säädettäessä 1960-luvulla eläkkeen tavoite-tasoksi asetettiin 40 vuoden työuran jälkeen 40 prosenttia palkasta ja 1970-luvun eläkkeiden tasokorotuksen jälkeen 60 prosenttia eläkkeen perusteena olevasta palkasta. Tällöin eläke myös rajattiin yhteensovituksella 60 prosenttiin työuran korkeimmasta palkasta. Vuoden 2005 uudistuksen jälkeen selkeää tavoitetta työeläkkeen tasolle on ollut vaikea esittää.

Nettoeläkkeen suhde eläkkeelle siirtymistä edeltävään nettopalkkaan muodostuu progressiivisen verotuksen seurauksena korkeammaksi kuin bruttoperiaatteella laskettuna. Eläkkeet ovat siis keskimäärin kevyemmin verotettuja kuin palkat, koska ne ovat tasoltaan matalampia. Eläkkeiden ja palkkojen vero- ja maksurasite poikkeaa toisistaan myös erilaisten verovähennysten ja sosiaalivakuutusmaksujen takia. Pelkkää kansaneläkejärjestelmän eläkettä saava ei maksa eläkkeestä veroa.

Työeläkejärjestelmä on tullut voimaan asteittain, joten työeläkkeen osuus kokonaiseläkkeestä on jatkuvasti kasvanut ja kansaneläkkeen vastaavasti vähentynyt. Vuoteen 1995 asti kansaneläkkeessä oli kaikille vakiomääräinen pohjaosa ja muiden eläketulojen määräästä riippuva lisäosa. Vuodesta 1996 alkaen eläkkeelle siirtyville kansaneläkettä ei ole enää maksettu, jos työeläke ylittää määrätyn rajan. Vuoden 2011 maaliskuusta lähtien kansaneläkejärjestelmä täydentyi takuueläkkeellä, jota maksetaan pienten kansan- ja työeläkkeiden saajille.

Vuoden 2015 lopussa pelkkää työeläkettä sai 59 prosenttia Suomessa asuvista omaeläkkeensaajista (vanhuus-, työkyvyttömyys- sekä maatalouden erityiseläkkeet, osa-aika-eläke ei mukana). Eläkettä sekä kansaneläke- että työeläkejärjestelmästä sai 35 prosenttia ja pelkästään kansaneläkejärjestelmästä kuusi prosenttia. Kansaneläkettä maksettiin 582 000 henkilölle, joista 76 000 sai täyttä kansaneläkettä. Takuueläkkeen saajia vuonna 2015 oli 101 000 ja keskimäärin takuueläkettä saatiin 132,60 euroa. Yhteensä Suomessa asuvia omaeläkkeensaajia oli vuoden 2015 lopussa 1 427 000.

Vuonna 2015 Suomessa asuvien vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkettä saavien keskimääräinen kokonaiseläke oli 1 614 euroa kuukaudessa. Tästä työeläkettä oli keskimäärin 1 457 euroa, Kelan eläkettä 138 euroa ja SOLITA-eläkettä 19 euroa. Sekä Kelan eläkettä että työeläkettä saavilla kokonaiseläke oli keskimäärin 1 033 euroa kuukaudessa, josta työeläkettä oli 741 euroa, Kelan eläkettä 283 euroa ja SOLITA-eläkettä 9 euroa. Omaeläkkeenä vain Kelan eläkettä saavien kokonaiseläke oli 741 (sisältää takuueläkkeen osuuden) euroa kuukaudessa ja pelkkää työeläkettä saavien 2 043 euroa kuukaudessa. Rahamäärät sisältävät myös eläkkeensaajan saaman mahdollisen perhe-eläkkeen. Työeläkejärjestelmän vanhuuseläkkeelle vuonna 2015 siirtyneiden keskimääräinen työeläke oli 1 797 euroa.

Kokoikaisten palkansaajien keskiansio oli Tilastokeskuksen mukaan 3 333 euroa kuukaudessa vuonna 2015, joten samana vuonna eläkkeelle siirtyneillä keskimääräinen työeläkejärjestelmän vanhuuseläke oli noin 54 prosenttia keskipalkasta.

Tässä katsauksessa tarkastellaan kokonaiseläkkeisiin ja niiden nettotasoon vaikuttavien tekijöiden määräytymistä vuonna 2017. Työeläkkeen määräytymisen perustiedot esitetään luvussa 2. Kansaneläkkeen, sen lisien ja takuueläkkeen määräytymistä käsitellään luvussa 3, liikenne- ja tapaturmavakuutuksen mukaisia korvauksia luvussa 4 ja verotuksen periaatteita luvussa 5. Luvussa 6 on laskettu kokonaiseläkkeiden brutto- ja nettotasoa ja sekä eläkkeen suhdetta edeltävään palkkatasoon eri tulotasoilla. Myös nettoeläkkeen muutos 2007–2017 on esitetty.

2 Työeläke

Työeläkkeenä voidaan maksaa vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkettä sekä osa-aikaeläkettä. Lisäksi vuoden 2017 alusta tuli käyttöön kaksi uutta eläkelajia, työuraeläke ja osittainen varhennettu vanhuuseläke. Työuraeläke edellyttää 63 vuoden ikää ja vähintään 38 vuoden työskentelyä raskaassa työssä. Osittainen varhennettu vanhuuseläke korvaa osa-aikaeläkkeen. Työuraeläkkeitä voi tulla maksuun aikaisintaan vuonna 2018.

Vanhuuseläkkeen alaikäraja nousee 1955 syntyneistä lähtien kolmen kuukauden vuosivauhtia vuoteen 2027 asti. Vuonna 1965 syntyneistä lähtien vanhuuseläkkeen alaikäraja sidotaan elinajanodotteeseen. Eläkkeen karttumisen muuttui vuoden 2017 alusta siten, että iäkkäämpien korkeammat karttumisprosentit poistuivat ja työeläkettä karttuu kaikilla 1,5 prosenttia vuosiansiosta. Toisaalta työntekijän työeläkevakuutusmaksua ei enää vähennetä eläkettä kartuttavasta ansiosta vuodesta 2017 alkaen. Jos eläkkeen ottamista lykätään yli alimman vanhuuseläkeiän, eläkkeeseen lasketaan 0,4 prosentin lykkäyskorotus jokaiselta lykätyltä kuukaudelta.

Karttunut työeläke on laskettu erikseen kultakin kalenterivuodelta vuodesta 2005 lähtien. Ennen vuotta 2005 ansaittu eläke lasketaan tuolloin voimassa olleiden lakien mukaan. Eri työeläkelakien alaisesta työskentelystä ja yrittäjätoiminnasta karttuneet eläkkeet lasketaan yhteen. Lopuksi työeläke kerrotaan elinaikakertoimella.

Työeläkkeet yhteensovitetaan lakisääteisten työtapaturma- ja ammattitautilain, liikennevakuutuslain sekä potilasvahinkolain mukaisten etuuksien kanssa. Ne ovat työeläkkeisiin nähden ensisijaisia, joten työeläkettä maksetaan vain siltä osin kuin työeläke on näitä suurempi.

2.1 Vanhuuseläke

Eläkettä karttuu 1,5 prosenttia kunkin työssäolovuoden eläkettä kartuttavista ansioista 17-vuotiaasta, yrittäjillä 18-vuotiaasta lähtien. Eläke tarkistetaan elinaikakertoimella (ks. luku 2.5). Uuteen eläkelakiin sisältyy siirtymäaika, jolloin eläkettä karttuu 1,7 prosenttia palkasta 53–62-vuotiaille vuosina 2017–2025.

Taulukko 2.1.

Eläkekarttumien ala- ja yläikärajat syntymäluokittain.

Syntymävuosi	Vanhuuseläkkeen alaikäraja	Kertymisen yläikäraja
1954 tai aikaisemmin	63 v	68 v
1955	63 v 3 kk	68 v
1956	63 v 6 kk	68 v
1957	63 v 9 kk	68 v
1958	64 v	69 v
1959	64 v 3 kk	69 v
1960	64 v 6 kk	69 v
1961	64 v 9 kk	69 v
1962–1964	65 v	70 v
1965 ja nuoremmat	vahvistetaan myöhemmin	70 v

Sosiaalietuuksien perusteena olevista ansioista (palkattomilta ajoilta) eläkettä karttuu 1,5 prosenttia. Eläkkeen kanssa rinnakkaisesta työsuhteesta ja yrittäjätoiminnasta eläkettä karttuu 1,5 prosenttia vakuuttamisvelvollisuuden ylärajaan asti. Vanhuuseläkkeellä oleva voi työskennellä rajattomasti ilman, että eläkettä pienennetään.

Eläkkeen laskentaa varten työansiot tarkistetaan palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden tasoon. Eläkettä karttuu vuodesta 2017 alkaen koko palkasta, aikaisemmin eläkkeen perusteena olevasta palkasta vähennettiin kutakin vuotta vastaava työntekijän työeläkevakuutusmaksu.

Lakisääteisessä työeläkejärjestelmässä on voinut jäädä vanhuuseläkkeelle aikaisintaan 63 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta. Vanhuuseläkeikää nostetaan vuodesta 2017 alkaen kolmella kuukaudella vuodessa, kunnes vanhuuseläkeiän alaraja on 65 vuotta. Uudet ikärajat koskevat vuonna 1955 ja sen jälkeen syntyneitä. Alin vanhuuseläkeikä kytketään elinajan kehitykseen siten, että työssä ja eläkkeellä oloajan suhde säilyy vuoden 2025 tasolla myös tulevaisuudessa. Eläkeikäraja vahvistetaan vuonna 2027 ja ensimmäinen, korkeintaan kahden kuukauden korotus 65 vuoden eläkeikärajaan on mahdollinen vuonna 2030.

Työttömyyspäivärahaa lisäpäivärahaoikeuden perusteella saavilla pitkäaikaistyöttömillä on oikeus ansaittuun vanhuuseläkkeeseen 62-vuotiaana. Vuonna 1958 ja sen jälkeen syntyneillä vanhuuseläkkeeseen on oikeus aikaisintaan ikäluokan alimmassa vanhuuseläkeiässä.

Eläkkeen ottamista voidaan lykätä myöhemmäksi kuin mitä ikäluokan alin eläkeikä on. Eläkettä karttuu alimman eläkeiän jälkeen yläikärajaan asti. Vanhuuseläkettä korotetaan 0,4 prosentilla jokaiselta kuukaudelta, jolla eläkkeen alkamista lykätään yli ikäluokan alimman eläkeiän. Lykkäyskorotus korvasi 4,5 prosentin niin sanotun superkarttuman. Vuosina 1949–53 syntyneillä eläkettä lykätään aikaisintaan vuoden 2017 alusta.

2.2 Osittainen varhennettu vanhuuseläke

Osittainen varhennettu vanhuuseläke (OVE) korvaa entisen osa-aikaeläkkeen. Kertyneestä eläkkeestä voi nostaa joko neljänneksen (25 %) tai puolet (50 %). 25 prosentin suuruisen OVE:n voi muuttaa 50 prosentin suuruiseksi eläkkeeksi kerran, muita muutoksia eläkkeen määrään ei voi tehdä. OVE:ssa työnteolla ja ansioilla ei ole mitään rajoituksia. OVE:n aikana työansioista karttuu vanhuuseläkettä iän mukaisten karttumisprosenttien (1,5 % tai siirtymäajan 1,7 %) mukaan. Vanhuuseläkettä voi ottaa tällä hetkellä 61-vuotiaasta alkaen osittain maksuun, mutta alaikäraja nostetaan 62 vuoteen vuonna 2025.

Eläkkeen nostaminen varhennettuna pienentää nostettua eläkeosaa 0,4 prosenttia kuukaudessa eli 4,8 prosenttia vuodessa. Varhennusaika lasketaan ikäluokan alimmasta eläkeikästä. Varhennus vähentää lopullista eläkettä pysyvästi. Lykkäyskorotus on 0,4 prosenttia kuukautta kohden, jos OVE alkaa ikäluokan alimman vanhuuseläkeiän täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden jälkeen. Lisäksi eläkettä pienentää elinaikakerroin. OVE:a ei voi lakkauttaa, mutta sen voi peruuttaa kolmen kuukauden sisällä sen alkamisesta. Loppuosa eläkkeestä myönnetään alimmassa eläkeiässä ilman varhennusvähennystä tai myöhemmin lykkäyskorotuksella korotettuna.

OVE:en sovelletaan sen alkamisvuodelle vahvistettua elinaikakerrointa, jos eläke alkaa ennen 62 ikävuoden täyttämistä. Jos OVE alkaa 62 vuoden iän täyttämisen jälkeen, käytetään ikäluokan omaa elinaikakerrointa.

Osa-aikaeläkkeiden myöntäminen päättyi vuoden 2017 alusta. Viimeiset osa-aikaeläkkeet alkoivat 1.1.2017. Aikaisemmin myönnettyt osa-aikaeläkkeet voivat jatkua, ja niihin sovelletaan ennen vuotta 2017 voimassa olleita säännöksiä. Osa-aikaeläkkeen on voinut saada 61–67-vuotias vakuutettu, jolla on ollut riittävästi työuraa eläkettä edeltävinä vuosina. Osa-aikaeläkkeen määrä on 50 prosenttia vakiintuneen ansion ja osa-aikaisten ansioiden erotuksesta (työansioden alenemasta). Eläkkeen määrä saa kuitenkin olla enintään 75 prosenttia osa-aikaeläkkeen alkamiseen mennessä karttuneesta eläkkeestä. Osa-aikaeläke tarkistetaan, jos tulot ovat kasvaneet tai vähentyneet vähintään 15 prosenttia.

Osa-aikaeläkkeen aikana työansioista karttuu vanhuuseläkettä iän mukaisten karttumisprosenttien (1,5 % tai siirtymäajan 1,7 %) mukaan. Ennen vuotta 1953 syntyneillä vanhuuseläkettä karttuu myös ansion alenemasta 0,75 prosenttia vuodessa.

2.3 Työkyvyttömyysetuudet

Työeläkejärjestelmän työkyvyttömyysetuudet ovat työkyvyttömyyseläke, osatyökyvyttömyyseläke, kuntoutustuki ja osakuntoutustuki. Täyttä eläkettä maksetaan henkilölle, jonka työkyvyn menetys on vähintään 3/5 ja osaeläkettä henkilölle, jonka työkyvyn menetys on vähintään 2/5. Osatyökyvyttömyyseläke on määrältään puolet vakuutetun täydestä työkyvyttömyyseläkkeestä. Kuntoutustuki myönnetään aina määrääjäksi ja se on työkyvyttömyyseläkkeen suuruinen.

Työkyvyttömyyseläke koostuu työkyvyttömyyden alkamiseen mennessä karttuneesta eläkkeestä ja tulevan ajan eläkkeestä. Tulevan ajan eläke lasketaan vuodesta 2017 alkaen eläketapahtumavuoden alusta sen kuukauden loppuun, jona henkilö täyttää ikäluokan alimman vanhuuseläkeikänsä. Jos henkilön ikäluokalle ei ole vielä säädetty alinta vanhuuseläkeikää, tulevan ajan pääteikä on lähimmälle ikäluokalle säädetty alin vanhuuseläkeikä. Vuonna 1965 ja sen jälkeen syntyneillä tulevan ajan pääteikä on siis toistaiseksi 65 vuotta, joka on vuonna 1964 syntyneiden laissa säädetty alin vanhuuseläkeikä. Tulevan ajan eläkkeen perusteena ovat pääsääntöisesti viiden eläketapahtumavuotta edeltävän vuoden ansiot. Eläkkeen karttumisprosentti tulevalta ajalta on 1,5.

Työkyvyttömyyseläke kerrotaan eläketapahtumavuonna 62 vuotta täyttävän ikäluokan elinaikakertoimella. Elinaikakerrointa sovelletaan ainoastaan työkyvyttömyyseläkkeen alkamisajankohtaan mennessä karttuneeseen eläkkeen osaan. Kertoimen vaikutus on tällöin lievempi kuin vasta vanhuuseläkkeeseen sovellettuna. Elinaikakerroin ei muutu, kun työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi.

Työkyvyttömyyseläkkeeseen tai kuntoutustukeen tehdään pysyvä kertakorotus, kun eläkkeen alkamisesta on kulunut viisi täyttä kalenterivuotta. Kertakorotuksen määrä riippuu eläkkeensaajan iästä korotusvuoden alussa. Korotusprosentti on 23–31-vuotiailla (24–31-vuotiailla yrittäjillä) 25 ja se laskee tästä yli 31-vuotiailla prosenttiyksikön ikävuotta kohden. Korotusvuoden alussa yli 55 vuoden ikäisille ei kertakorotusta enää tule.

Työkyvyttömyyseläkkeellä oleva voi ansaita eläkkeen rinnalla enintään 40 prosenttia ja osatyökyvyttömyyseläkkeellä oleva enintään 60 prosenttia työkyvyttömyyttä edeltäneestä vakiintuneesta keskiansiosta. Työhönpaluun edistämislain (TyEdL) mukaan sekä täyden että osatyökyvyttömyyseläkkeen aikana voi ansaita aina vähintään 737,45 euroa kuukaudessa (vuonna 2017). Lain voimassaoloa on jatkettu vuoden 2020 loppuun asti.

Kun työkyvyttömyyseläkkeensaajan työansiot ylittävät ansaintarajat, eläkkeen maksaminen keskeytetään ja eläke jätetään lepäämään vähintään kolmeksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksi vuodeksi. Sekä lepäämisen että työkyvyttömyyseläkkeen aikana ansaituita työansioista karttuu eläkettä 1,5 prosenttia vuosityöansioista.

Täysi työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi ja osatyökyvyttömyyseläke täyttää työkyvyttömyyseläkettä vastaavaksi vanhuuseläkkeeksi sitä seuraavan kuukauden alusta, jonka aikana eläkkeensaaja täyttää ikäluokan alimman vanhuuseläkeiän. Jos työkyvyttömyys on alkanut ennen vuotta 2017, eläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi kyseisen työkyvyttömyyseläkkeen tulevan ajan päätteissä.

2.4 Työuraeläke

Uudistuksessa otettiin käyttöön työuraeläke, joka edellyttää myös työkyvyttömyyttä, mutta vähemmän kuin työkyvyttömyyseläkkeessä. Työuraeläkkeelle voi siirtyä aikaisintaan 63 vuoden iässä, jos työhistoria on vähintään 38 vuotta pitkä ja koostuu rasittuneisuutta ja kuluneisuutta aiheuttavasta työstä. Äitiys-, isyys- ja vanhempainpäivärahaa voi olla mukana enintään kolmen vuoden ajalta.

Työuran pituusedellytyksen täyttyminen ratkaistaan työeläkerekisterissä olevien tietojen sekä eläkkeen hakijan toimittamien luotettavien selvitysten perusteella. Työntekijän työsuhteen päättymisen ja eläkkeen hakemisen välinen aika on enimmillään yksi vuosi. Työuraeläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi kunkin ikäluokan alimmassa vanhuuseläkeiässä. Rekisteröityä lisäeläkettä ei makseta työuraeläkkeessä. Rekisteröityyn lisäeläkkeeseen on oikeus, kun työuraeläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi ikäluokan alimmassa vanhuuseläkeiässä.

2.5 Perhe-eläke

Leskeneläkettä maksetaan tietyin edellytyksin edunjättäjän aviopuolisolle ja entiselle aviopuolisolle. Samaa sukupuolta olevien rekisteröidyn parisuhteen osapuoli rinnastetaan aviopuolisoon. Lapseneläkkeeseen ovat oikeutettuja edunjättäjän alle 18-vuotiaat lapset.

Perhe-eläkkeen perusteena on edunjättäjän kuolinhetkellään saama vanhuus- tai työkyvyttömyyseläke. Jos edunjättäjä ei ollut eläkkeellä tai hän oli osa-aikaeläkkeellä, perhe-eläkkeen perusteena käytetään eläkettä, jonka hän olisi saanut, jos hän olisi tullut työkyvyttömäksi kuolinhetkellään.

Perhe-eläke voi olla enintään edunjättäjän täyden työeläkkeen suuruinen. Leski ja lapset saavat alla olevan taulukon mukaisen osuuden edunjättäjän työeläkkeestä. Lapseneläkettä maksetaan lapsen täysi-ikäisyyteen asti.

Taulukko 2.2.*Perhe-eläkkeen osuudet.*

Lasten lukumäärä	0	1	2	3	4–
Leskeneläke	6/12	6/12	5/12	3/12	2/12
Lapseneläkkeet	-	4/12	7/12	9/12	10/12
Yhteensä	6/12	10/12	12/12	12/12	12/12

Jos leskellä ei ole alaikäisiä lapsia eikä leski ole eläkkeellä, leskelle maksetaan täyttä (6/12) leskeneläkettä kuuden kuukauden ajan. Sen jälkeen lesken omat laskennalliset työeläketulot vähentävät leskeneläkettä.

Lesken saamaa perhe-eläkettä, eli edunjättäjän eläkkeen puolikasta, vähentää se lesken eläketulo, joka ylittää 686,50 euroa kuukaudessa. Tämä leskeneläkkeen vähennyksen peruste kehittyy palkkakertoimen mukaisesti. Jos lesken oma eläke on pienempi kuin vähennyksen peruste, ei leskeneläkettä vähennetä.

Vähennetty leskeneläke lasketaan seuraavan kaavan mukaisesti (ei lapsia):

$$\text{Vähennetty leskeneläke} = 0,5 \times \text{edunjättäjän eläke} - 0,5 \times (\text{lesken oma eläke} - 694,50)$$

2.6 Palkattomat jaksot

Eläkettä kartuttavat taulukossa 2.1 näkyvät sairaus- ja kuntoutusetuudet, vanhempainpäivärahat, työttömyysetuudet ja koulutusetuudet. Eläkkeeseen rinnastettavaa etuutta karttuu myös alle 3-vuotiaan lapsen hoidon ja opiskelun ajalta, mistä säädetään erillislaissa. Ansiosidonnaisista sosiaalietuuksista karttuu eläkettä sen työansion perusteella, jonka mukaan kyseisen sosiaalietuuden määrä on laskettu. Sosiaalietuuden perusteena oleva työansio määritellään jokaisessa sosiaalietuuslajissa omalla tavallaan. Etuuden peruste otetaan huomioon eri tavalla laskettaessa ansaittua eläkettä ja tulevan ajan eläkettä.

Sekä tutkintoon johtaneesta opiskelusta että lapsenhoidosta karttuu erillislain mukaisista etuutta saman kiinteän euromäärän perusteella. Etuusansio otetaan huomioon tulevan ajan ansioissa kaksinkertaisena.

Eläkettä karttuu ylemmän korkeakoulututkinnon perusteella viideltä vuodelta, ammatikorkeakoulututkinnon perusteella neljältä vuodelta sekä alemman korkeakoulututkinnon ja ammatillisen perustutkinnon perusteella kolmelta vuodelta. Jos henkilö on suorittanut useampia tutkintoja, oikeus etuuteen on kuitenkin yhteensä enintään viideltä vuodelta.

Eläkettä karttuu 1,5 prosenttia etuuden perusteena olevasta ansiosta. Sosiaalietuuksista karttuu eläkettä silloin, kun työansioita on työuran aikana ollut vähintään 17 455,15 euroa (vuoden 2017 tasossa).

Koska etuuden peruste voi olla vuosi- tai kuukausitasoinen ja etuutta maksetaan yleensä päiväkohtaisesti, etuuden perusteet on muunnettava päiväkohtaisiksi eläkkeen laskeamista varten. Päiväkohtaiset etuuden perusteet kerrotaan etuuspäivien lukumäärällä, jotta saadaan etuuskohtainen vuosiansio.

Taulukko 2.3.

Sosiaalietuuden perusteena olevan ansion huomioon ottaminen eläkkeessä. Rahamäärät ovat vuoden 2017 tasossa.

Etuus	Sosiaalietuuden perusteesta otetaan huomioon ansaitussa eläkkeessä	Otetaan huomioon tulevan ajan eläkkeessä
Äitiys-, isyys- ja vanhempainraha	117 %	117 %
– Työnantajalle maksetulta ajalta (työnantaja maksaa äitiysajan palkkaa)	17 %	17 %
– Vähintään	727,29 €/kk	727,29 €/kk
Ansiosidonnainen työttömyyspäiväraha	75 %	100 %
Kuntoutusraha (Kela, työeläkelait, LITA)	65 %	100 %
LITA-ansionmenetykskorvaukset	65 %	100 %
Aikuiskoulutustuki	65 %	100 %
Sairauspäiväraha ja erityishoitoraha	65 %	100 %
Tartuntatautipäiväraha	65 %	100 %
Vuorottelukorvaus	55 %	100 %
Työttömyysturvalain mukainen peruspäiväraha ja työmarkkinatuki	0 %	1 454,59 €/kk
Sairauspäiväraha peruspäivärahan jälkeen	0 %	1 454,59 €/kk
Kotihoidontuki	727,29 €/kk	1 454,59 €/kk
Tutkinto	727,29 €/kk	1 454,59 €/kk

2.7 Indeksit

Työuran aikaiset ansiotulot tarkistetaan eläkettä määrättäessä eläkkeen alkamisvuoden tasoon palkkakertoimella. Vuonna 2017 palkkakerroin on 1,389. Nousua edellisestä vuodesta on 1,16 prosenttia. Palkkakertoimessa palkansaajien ansiotason muutoksen paino on 0,8 ja kuluttajahintojen muutoksen paino 0,2. Palkkakertoimella tarkistetaan vuosittain myös työeläkelaeissa säädetyt rahamäärät, jotka säätelevät muun muassa eläkeläiden mukaisen vakuuttamisen ja kattumisen ehtoja.

Maksussa olevia eläkkeitä tarkistetaan vuosittain tammikuun alussa työeläkeindeksillä, jossa ansiotason muutoksen paino on 0,2 ja kuluttajahintojen muutoksen paino 0,8. Vuonna 2017 työeläkeindeksi nousee 0,59 prosenttia ja sen pisteluku on 2 534.

Palkkakerroin ja työeläkeindeksi määrätään Tilastokeskuksen laskemien virallisten ansiotasoindeksi- ja kuluttajahintaindeksisarjojen perusteella. Ansiotasoindeksi mittaa kaikkien palkansaajien säännöllisen työajan ansioiden kehitystä. Hintaindeksinä käytetään kansallista kuluttajahintaindeksiä. Ansiotason ja kuluttajahintojen kehitystä mitataan vuoden kolmannen neljänneksen vuosimuutoksella. Sosiaali- ja terveysministeriö antaa palkkakertoimen ja työeläkeindeksin vuosittain asetuksella lokakuun loppuun mennessä.

2.8 Elinaikakerroin

Vuodesta 2010 lähtien alkavat vanhuuseläkkeet on tarkistettu elinaikakertoimella, jonka avulla eläkkeet sopeutetaan automaattisesti elinajanodotteen muutoksiin.

Elinajanodotteen ollessa nousussa elinaikakerroin pienentää kuukausittain maksettavaa eläkettä, mutta ei kavenna eläkkeensaajan koko vanhuuseläkeajalta maksettavaa eläkekertymää, jos eläkkeensaaja elää elinajanodotteen pidentymistä vastaavaan ikään.

Elinaikakerroin määrätään kullekin syntymävuosiluokalle 62 vuoden iässä. Vuodelle 2017 elinaikakerroin saa arvon 0,96344 ja se koskee vuonna 1955 syntyneiden vanhuuseläkkeitä. Kerroin koskee myös tätä nuorempina eläkkeelle siirtyviä, joilla on oikeus alempaan eläkeikään. Vuoden 2017 elinaikakerrointa sovelletaan myös tänä vuonna alkaviin työkyvyttömyyseläkkeisiin, kuitenkin ainoastaan työkyvyttömyyden alkuun mennessä karttuneeseen eläkkeen osaan.

Tänä vuonna 63–69-vuotiaana eläkkeelle siirtyvien eläke tarkistetaan ikäluokalle aiemmin vahvistetulla kertoimella. 70-vuotiaana tai vanhempana vuonna 2017 eläkkeelle jäävän eläkkeeseen elinaikakerroin ei vaikuta.

Eläkeuudistus toi muutoksia myös elinaikakertoimen määräytymiseen. Elinaikakertoimen laskentatapa muuttuu siinä vaiheessa, kun eläkeikä sidotaan elinajanodotteeseen. Tällöin elinaikakerroin muodostuu vähemmän etuustasoa leikkaavaksi kuin aikaisemman lainsäädännön aikana.

Taulukko 2.4.

Vuonna 2017 eläkkeelle siirtyvän elinaikakerroin iän mukaan.

Eläkkeellesiirtymisikä	Syntymävuosi	Elinaikakerroin	Kuukausieläkkeen pienennys, %
62	1955	0,96344	3,7
63	1954	0,96800	3,2
64	1953	0,97200	2,8
65	1952	0,97552	2,4
66	1951	0,97914	2,1
67	1950	0,98351	1,6
68	1949	0,98689	1,3
69	1948	0,99170	0,8
70	1947	1,00000	0,0

Elinaikakerroin vaikuttaa perhe-eläkkeeseen edunjättäjän eläkkeen kautta. Elinaikakerrointa ei sovelleta varsinaiseen perhe-eläkkeeseen vaan sen vaikutus on mukana edunjättäjän eläkkeessä, jonka pohjalta perhe-eläke on laskettu.

Elinaikakerrointa ei sovelleta kansaneläkkeen määrään. Kansaneläke ja takuueläke korvaavat osaltaan elinaikakertoimen aiheuttamaa työeläkkeen pienennystä.

3 Kansaneläkejärjestelmän etuudet

Kansaneläkejärjestelmästä maksettavat kansaneläke- ja takuueläke-etuudet turvaavat perustoimeentulon, jos työeläketurva jää pieneksi tai sitä ei ole karttunut ollenkaan. Kansaneläkejärjestelmän toimeenpanosta vastaa Kela. Kansaneläkejärjestelmän etuudet ja kansaneläkerahaston toimintakulut rahoitetaan täysin valtion budjetista.

Kansaneläkelaissa määritellyt ja Kelan maksamat eläkkeet ovat vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläke. Vanhuus- ja työkyvyttömyyseläke määräytyvät samalla tavalla. Perhe-eläkkeen määräytymisestä on kerrottu omassa luvussaan. Takuueläke täydentää edellä mainittuja eläkkeitä, jos kokonaiseläke jää matalaksi.

Eläkkeensaajalla voi lisäksi olla oikeus asumistukeen, hoitotukeen, lapsikorotukseen tai rintamalisään.

3.1 Kansaneläke

Kansaneläkkeen määrä riippuu eläkkeensaajan ansioeläketuloista, perhesuhteista ja asumisajasta Suomessa. Kansaneläkkeen täysi määrä vuonna 2017 on yksin elävälle henkilölle 628,85 euroa kuukaudessa ja avo- tai avioliitossa asuvalle 557,79 euroa kuukaudessa. Kansaneläke pienenee eläketulojen kasvaessa siten, että täydestä kansaneläkkeestä vähennetään puolet ansioeläkkeestä. Kansaneläke alkaa pienentyä kuitenkin vasta, kun eläketulot ylittävät rajatulon, joka on 55,53 euroa kuukaudessa vuonna 2017. Pienin maksettava kansaneläke vuonna 2017 on 6,68 euroa kuukaudessa. Jos henkilö ei iän puolesta voi saada kansaneläkettä, niin pelkän OVE:n ja työuraeläkkeen saajalla ei ole oikeutta kansaneläkkeeseen.

$$\text{Kansaneläke} = \text{täysi kansaneläke} - 0,5 \times (\text{muut eläketulot} - \text{rajatulo})$$

Taulukko 3.1.

Täysi kansaneläke vuonna 2017, euroa kuukaudessa.

	Täysi kansaneläke	Työeläke, jolla ei saa kansaneläkettä
Yksin asuva	628,85	1 299,88
Avo- tai avioliitossa	557,79	1 157,71

3.1.1 Vanhuuseläkeikä

Täyteen kansaneläkkeeseen on oikeus 65 vuoden iässä henkilöillä, jotka ovat syntyneet ennen vuotta 1965. Ennen vuotta 1958 syntyneellä on oikeus varhennettuun vanhuuseläkkeeseen 63 vuoden iässä. Varhennettua vanhuuseläkettä vähennetään pysyvästi 0,4 prosenttia jokaiselta kuukaudelta, jolla eläke varhennetaan. Ennen vuotta 1958 syntyneellä työttömyyspäivärahaa lisäpäivärahaoikeuden perusteella saavalla pitkäaikaistyöttömällä

on oikeus kansaneläkelain mukaiseen varhennusvähennyksellä vähentämättömään vanhuuseläkkeeseen 62 vuoden iässä. Ennen vuotta 1962 syntyneen kansaneläkettä korotetaan 0,6 prosenttia jokaiselta kuukaudelta, jolla eläkkeen alkamista lykätään vanhuuseläkeiän täyttämisen jälkeen.

Eläkeuudistus muutti myös kansaneläkejärjestelmän ikärajoja. Vuonna 1965 ja sen jälkeen syntyneillä kansaneläkkeen vanhuuseläke on sidottu työeläkelain mukaiseen syntymävuosiluokkakohtaiseen eläkeikään. Vuonna 1958–1961 syntyneellä on oikeus saada vanhuuseläke varhennettuna 64 vuoden iässä. Vuonna 1962 tai myöhemmin syntyneet eivät voi ottaa kansaneläkettä varhennettuna.

Vuosina 1958–1961 syntyneillä ikäraja työttömyysturvan lisäpäivien perusteella on 64 vuotta. Vuonna 1962 tai myöhemmin syntyneillä pitkäaikaistyöttömillä ei ole oikeutta vähentämättömään vanhuuseläkkeeseen ennen vanhuuseläkeikää.

Vuonna 1962 ja sen jälkeen syntyneen kansaneläkettä korotetaan 0,4 prosenttia jokaiselta kuukaudelta, jolla eläkkeen alkamista lykätään vanhuuseläkeiän täyttämisen jälkeen.

3.1.2 Kansaneläkkeessä huomioon otettavat tulot

Kansaneläkettä laskettaessa otetaan eläketulona huomioon

- lakisääteiset työeläkkeet
- työnantajan järjestämät vapaaehtoiset eläkejärjestelyt
- työeläkkeen varhennetun vanhuuseläkkeen varhennusvähennys (perhe-eläkkeessä edunjättäjän varhennusvähennystä ei lisätä tuloksi)
- maatalousyrittäjien luopumistukeen sisältyvä MYEL-osa
- tapaturma- ja ammattitautilain, liikennevakuutuslain ja sotilastapaturmalain mukaiset korvaukset, mutta ei näihin maksettuja kertakorotuksia
- osittainen varhennettu vanhuuseläke varhennusvähennyksellä lisättynä ja ilman mahdollista lykkäyskorotusta.

Kansaneläkettä laskettaessa henkilön työeläketuloa ei kuitenkaan ole

- 63 vuoden iän täyttämisen jälkeen tehdystä työstä karttunut työeläkkeen osa vuosilta 2005–2016
- henkilön alimman vanhuuseläkeiän täyttämisen jälkeiseen aikaan perustuvaa työeläkkeenä maksettavaa vanhuuseläkkeeseen sisältyvää lykkäyskorotusta (perhe-eläkkeeseen sisältyvä vastaava karttuman otetaan tulona huomioon)
- työeläkkeen lapsikorotus
- työeläkkeen kuntoutuskorotus
- opiskelun ja alle 3-vuotiaan lapsen hoidon ajalta karttunut osa (VEKL) (ei myöskään perhe-eläkkeeseen sisältyvä)
- työkyvyttömyyseläkkeeseen viiden vuoden jälkeen maksettava kertakorotus (ei myöskään perhe-eläkkeeseen sisältyvä).

Kansaneläkejärjestelmän leskeneläkkeessä lesken tulona otetaan huomioon työeläkejärjestelmän perhe-eläkkeen koko maksettava määrä. Myös perhe-eläkkeeseen sisältyvä edun-

jättäjän 63–67-vuotiaana ansaitsema 4,5 prosentin karttuma siis pienentää kansaneläkettä. Työeläkkeen varhennettu vanhuuseläke ja osittainen varhennettu vanhuuseläke otetaan tulona huomioon ilman varhennusvähennystä.

Ulkomailta maksettavat eläkkeet ja korvaukset pienentävät tietyin edellytyksin kansaneläkettä. Kansaneläkkeen määrää pienentää toisen EU-maan maksama työeläke samalla lailla kuin Suomen työeläke sovellettaessa EU:n sosiaaliturva-asetusta 883/2004.

Kansaneläkkeessä otetaan tulona huomioon ulkomailta maksettavat

- työ- ja virkasuhteeseen sekä yrittäjätoimintaan perustuvat lakisääteiset ja vapaaehtoiset työeläkkeet
- työtapaturmaan perustuvat omat eläkkeet ja perhe-eläkkeet
- liikennevahinkoon perustuvat omat eläkkeet ja perhe-eläkkeet
- sotilasvammaan perustuvat perhe-eläkkeet
- maatalousyrittäjien luopumisetuusia vastaavat etuudet
- kansaneläkettä ja kansaneläkelain mukaista perhe-eläkettä vastaavat eläkkeet.

Kansaneläkelaitos laskee kansaneläkkeen määrän käyttäen vuositasoisia euromääriä. Työeläkkeen määrä kuukaudessa kerrotaan kahdellatoista ja pyöristetään lähimpään euroon. Rajatulot ovat laskennassa vuositasoisina. Lopullinen kansaneläke maksetaan kuukaustasoisesti muunnettuna lähimpään senttiin pyöristettynä.

3.2 Perhe-eläke

3.2.1 Leskeneläke

Kansaneläkelain mukaiseen leskeneläkkeeseen on oikeus vain alle 65-vuotiaalla leskellä. Leskeneläkettä maksetaan silloin, kun leski ja edunjättäjä olivat avioliitossa ja he olivat menneet naimisiin ennen kuin edunjättäjä oli täyttänyt 65 vuotta. Avopuolison kuoleman jälkeen leski ei voi saada leskeneläkettä, mutta avopuolison lapset voivat saada Kelasta lapseneläkettä.

Leskeneläke muodostuu alku- ja jatkoeläkkeestä. Leskellä on oikeus alkueläkkeeseen kuuden kuukauden ajan puolison kuoleman jälkeen. Alkueläke on vakiomääräinen, eivätkä siihen vaikuta lesken omat tulot tai omaisuus. Vuonna 2017 alkueläkkeen määrä on 324,33 euroa kuukaudessa.

Jos leskellä on huollettavanaan alle 18-vuotias lapsi, lesken jatkoeläke on vähintään perusmäärän (102,47 €/kk) suuruinen ja lisäksi voidaan maksaa tuloista riippuen täydennysmäärää. Täydennysmäärää ei jää maksettavaksi, jos tulot ylittävät 1 119,55 euroa kuukaudessa (avo- tai avioliitossa olevalla 976,21 €/kk).

Jatkoeläkkeenä voidaan maksaa vain tuloista riippuvaa täydennysmäärää, jos leskellä ei ole huollettavanaan alle 18-vuotiasta lasta. Jos leskellä on tuloja enemmän kuin 55,54 euroa kuukaudessa, täydestä täydennysmäärästä vähennetään puolet ylimenevistä tuloista¹.

¹ Lesken jatkoeläkkeessä tuloina otetaan huomioon 60 prosenttia työtuloista, työttömyysturvasta, sairauspäivärahasta ja lasten kotihoidontuen hoitorahasta. Täysimääräisinä otetaan huomioon lesken omat eläkkeet, leskelle puolison jälkeen maksetut perhe-eläkkeet, korkotulot ja osingot, muut pääomatulot ja YEL- ja MYEL-työtulo.

Leskeneläkettä ei jää maksettavaksi, jos tulot ylittävät 1 110,05 euroa kuukaudessa (avo- tai avioliitossa olevalla 967,88 €/kk). Jatkoeläkkeen täydennysmäärään otetaan tulona huomioon ilman varhennusvähennystä työeläkkeen varhennettu vanhuuseläke ja osittainen varhennettu vanhuuseläke.

Taulukko 3.2.

Leskeneläkkeen määrä vuonna 2017, euroa kuukaudessa.

Alkueläke (6 kk)	324,33
Jatkoeläke täysimääräisenä, kun alle 18-vuotiaita lapsia	
– yksin asuva	628,85
– avo- tai avioliitossa	557,79
Jatkoeläke täysimääräisenä, kun ei alle 18-vuotiaita lapsia	
– yksin asuva	527,26
– avo- tai avioliitossa	456,20

3.2.2 Lapseneläke

Lapseneläkettä maksetaan alle 18-vuotiaalle edunjäntäjän omalle lapselle, ottolapselle tai lapselle, jonka elatuksesta edunjäntäjä vastasi. Päätoimisesti opiskeleva 18 vuotta täyttänyt voi saada Kelalta niin sanottua koululaiseläkettä 21 vuoden iän täyttämiseen asti. Siihen kuuluu vain lapseneläkkeen perusmäärä. Jos lapsen molemmat vanhemmat tai huoltajat ovat kuolleet, lapseneläke maksetaan kummankin jälkeen erikseen.

Lapseneläkkeeseen kuuluu tuloista riippumaton perusmäärä sekä täydennysmäärä, jota maksetaan, jos muut kuin Kelan maksamat perhe- tai huoltoeläkkeet ovat alle 236,05 euroa kuukaudessa.

$$\text{Lapseneläke} = \text{perusmäärä} + (\text{täysi täydennysmäärä} - 0,5 \times (\text{muut perhe-eläkkeet} - \text{rajatulo}))$$

Taulukko 3.3.

Lapseneläke vuonna 2017, euroa kuukaudessa.

Perusmäärä	59,68
Lapsen täydennysmäärä	90,26
Täysi lapseneläke	149,94
Rajatulo = tulo, jolla saa täyden eläkkeen	55,54

3.3 Takuueläke

Takuueläke on Kelan hoitama eläke-etuus, joka on tarkoitettu pienten eläketulojen saajille. Takuueläkettä ei kuitenkaan makseta, jos henkilö saa pelkästään osa-aikaeläkettä,

osatyökyvyttömyyseläkettä, perhe-eläkettä tai osittaista varhennettua vanhuuseläkettä. Takuueläke on veronalainen etuus ja sitä maksetaan vain Suomessa asuville henkilöille.

Vuoden 2017 alusta takuueläkkeeseen tehtävä negatiivinen indeksitarkistus aiheuttaa takuueläkkeeseen 6,59 euron vähennyksen. Vuonna 2017 takuueläke on määrältään 760,26 euroa kuukaudessa. Pelkkää kansaneläkettä saava, puolison kanssa asuva saa takuueläkettä enimmillään 202,47 euroa kuukaudessa. Pienin maksettava takuueläke on 6,68 euroa kuukaudessa. Takuueläkettä tarkistetaan vuosittain kansaneläkeindeksillä.

Takuueläkkeeseen ei lasketa lykkäyskorotusta, mutta siihen sovelletaan samaa varhennusvähennystä kuin kansaneläkkeeseen. Vanhuuseläkkeen saajalle takuueläke voidaan siten myöntää kansaneläkkeen tavoin aikaisintaan 63-vuotiaana.

Takuueläkkeen määrään vaikuttavat henkilön saamat muut, myös ulkomailta saadut, eläketulot. Siihen eivät vaikuta eläkettä saavan hoitotuki, rintamalisät eikä eläkkeen lapsikorotus. Takuueläkettä eivät myöskään pienennä ansiotulot, pääomatulot eikä omaisuus tai omaishoidon tuki. Takuueläke otetaan kuitenkin tulona huomioon eläkkeensaajan asumistukea laskettaessa. Osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen (OVE) perusteella ei synny oikeutta takuueläkkeeseen. Jos jotain muuta takuueläkkeeseen oikeuttavaa eläkettä maksetaan OVE:n rinnalla, maksussa oleva OVE otetaan takuueläkettä pienentävänä tulona huomioon.

65 vuotta täyttäneillä tai 16 vuotta täyttäneillä ja kansaneläkelain mukaisesti työkyvyttömillä maahanmuuttajilla on myös oikeus takuueläkkeeseen, jos asumisaikavaatimukset täyttyvät. Takuueläkettä voi saada 65 vuotta täyttänyt tai työkyvytön maahanmuuttaja asutuaan Suomessa vähintään kolme vuotta.

Takuueläke = 760,26 – muut eläketulot

3.4 Eläketuki

1.6.2017 tulee voimaan uusi eläketukilaki, joka on tarkoitettu erityisen vaikeaan työmarkkina-asemaan joutuneille ikääntyneille pitkäaikaistyöttömille. Eläketuki on kertaluonteinen ratkaisu, jossa turvataan sen piiriin kuuluvien henkilöiden toimeentuloa ennen heidän siirtymistään vanhuuseläkkeelle. Eläketuen piirissä ovat ennen 1.9.1956 syntyneet henkilöt. Eläketukea voivat hakea 60 vuotta täyttäneet, viisi vuotta yhtäjaksoisesti työttömänä olleet henkilöt. Eläketuki vastaa määrältään takuueläkettä. Eläketuki ei ole varsinainen eläke, mutta siihen sovelletaan verolainsäädännössä eläkettä koskevia säännöksiä verotuksen eläketulovähennyksen osalta. Eläketuen saajalla on oikeus kansaneläkelain mukaiseen lapsikorotukseen, eläkkeensaajan asumistukeen sekä hoitotukeen.

3.5 Kansaneläkeindeksi

Kansaneläkejärjestelmän etuuksia tarkistetaan vuosittain kansaneläkeindeksillä. Vuonna 2017 kansaneläkeindeksin pisteluku on 1 617. Pisteluku laskee edellisvuodesta 0,85 prosenttia. Indeksimuutos tehtiin 2017 vuodelle poikkeuksellisesti siten, että ensin kansan-

eläkeindeksi jäädytettiin pysyvistä lainsäädännöstä poiketen vuoden 2016 tasolle ja tämän lisäksi kansaneläkeindeksiä alennettiin 0,85 prosentilla. Ilman poikkeusmenettelyä kansaneläkeindeksi olisi noussut 0,49 prosenttia. Vuonna 2016 kansaneläkeindeksiä laskettiin 0,4 prosentilla.

Normaalisti kansaneläkeindeksi määrätään vuosittain elinkustannusindeksin perusteella. Kansaneläkeindeksin pisteluku seuraavalle vuodelle lasketaan jakamalla kuluvan vuoden kolmannen neljänneksen kuukausien (heinä-, elo- ja syyskuun) elinkustannusindeksin pistelukujen kokonaislukuna ilmoitettu keskiarvo luvulla 1,16. Kansaneläkelaitos vahvistaa seuraavan kalenterivuoden kansaneläkeindeksin pisteluvun kunkin vuoden lokaakuun loppuun mennessä ja uuden indeksin mukaisia etuuksia maksetaan seuraavan vuoden tammikuun alusta lähtien.

3.6 Asumisaikavaatimukset ja Kelan maksamien eläkkeiden suhteuttaminen asumisaikaan

Kansaneläkettä ja takuueläkettä voi saada Suomessa asuva henkilö, jos hän on 16 vuotta täytettyään asunut Suomessa vähintään kolmen vuoden ajan. Nuorelle henkilölle myönnettävän työkyvyttömyyseläkkeen ja sen perusteella myönnettävän takuueläkkeen suhteen ei edellytetä asumisaikavaatimusta.

Perhe-eläkkeen voi saada, jos edunjättäjä oli 16 vuotta täytettyään asunut Suomessa vähintään kolmen vuoden ajan. Leskeneläkkeen myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, että myös leski on asunut Suomessa ennen edunjättäjän kuolemaa vähintään kolmen vuoden ajan 16 vuotta täytettyään ja muuttanut Suomeen vuoden kuluessa edunjättäjän kuolemasta. Lapseneläkkeen osalta edellytetään, että lapsi on asunut Suomessa edunjättäjän kuollessa tai muuttanut Suomeen vuoden kuluessa edunjättäjän kuolemasta.

EU:n sosiaaliturva-asetusta 883/2004 sovellettaessa eläkeoikeutta varten otetaan tarvittaessa huomioon myös henkilölle toisesta EU-maasta eläkeoikeutta ja eläkkeen laskentaa varten karttuneet ajat. Jos henkilöllä ei ole missään maassa yhden vuoden vakuutus-aikaa, hänellä on oikeus kuitenkin kansaneläkkeeseen, jos hän on viimeksi ollut vakuutettuna Suomessa ja kaikkien maiden vakuutus-aika on yhteensä vähintään kolme vuotta.

Jos asumisaikavaatimukset täyttyvät, mutta hakija tai edunjättäjä on asunut Suomessa alle 80 prosenttia 16 vuoden iän täyttämisen ja eläkkeen alkamisen tai 65 vuoden täyttämisen välisestä ajasta, suhteutetaan kansaneläke sekä leskeneläke Suomessa asuttuun aikaan. Lapseneläkettä ja takuueläkettä ei suhteuteta asumisaikaan.

3.7 Eläkkeensaajan asumistuki

Eläkkeensaajan asumistukea voi hakea pienituloinen eläkeläinen, joka asuu pysyvästi Suomessa vuokra- tai omistusasunnossa. Jos molemmat puoliset saavat asumistukeen oikeuttavia eläkkeitä, he hakevat asumistuen yhteisesti kummallekin ja tuki maksetaan heille puoliksi. Jos samassa asunnossa eläkkeensaajan kanssa asuu alle 18-vuotiaita lapsia tai muita henkilöitä kuin avio- tai avopuoliso, eläkkeensaaja voi saada yleistä asumistukea. Eläkkeensaajan asumistukea ei makseta osatyökyvyttömyyseläkkeen, osittaisen varhen-

netun vanhuuseläkkeen tai osa-aikaeläkkeen saajille, eikä vapaaehtoista eläkettä saavalle henkilölle.

Vuonna 2017 asumistukea voidaan maksaa, jos hakijalla on asumiskustannuksia vähintään 705 euroa vuodessa. Pienin maksettava asumistuki on 6,68 euroa kuukaudessa. Eläkkeensaajan asumistuki on 85 prosenttia hyväksyttävistä asumismenoista, jotka ylittävät omavastuuosuuden. Perusomavastuu on kaikilla hakijoilla 610,42 euroa vuodessa. Hakijan ja hänen puolisonsa tuloista riippuen perusomavastuun päälle voidaan laskea lisäomavastuu. Lisäomavastuu on 40 prosenttia siitä tulojen osasta, joka ylittää perhesuhteiden mukaisesti määräytyvät tulorajat. Eläkkeensaajan asumistuen suuruuteen vaikuttavat lähes kaikki omat ja puolison jatkuvasti saamat tulot. Asumistukea ei suhteuteta asumisaikaan.

$$\text{Asumistuki} = 0,85 \times (\text{hyväksytyt asumiskustannukset} - (\text{perusomavastuu} + \text{mahdollinen lisäomavastuu}))$$

Asumiskustannusten enimmäismäärät määräytyvät asuinkunnan perusteella. Vuonna 2017 asumiskustannusten enimmäismäärät pysyvät samalla tasolla kuin vuosina 2015–2016.

Taulukko 3.4.

Asumiskustannusten enimmäismäärät vuonna 2017, euroa vuodessa.

	I kuntaryhmä	II kuntaryhmä	III kuntaryhmä
Yksin asuva / puoliso	7 951	7 313	6 415

Kuntaryhmä I Espoo, Helsinki, Kauniainen ja Vantaa.

Kuntaryhmä II Hyvinkää, Hämeenlinna, Joensuu, Jyväskylä, Järvenpää, Kerava, Kirkkonummi, Kouvola, Kuopio, Lahti, Lappeenranta, Lohja, Nurmijärvi, Oulu, Pori, Porvoo, Raisio, Riihimäki, Rovaniemi, Seinäjoki, Sipoo, Tampere, Turku, Tuusula, Vaasa ja Vihti.

Kuntaryhmä III muut kunnat.

Taulukko 3.5.

Lisäomavastuun tulorajat vuonna 2017.

	€/v	€/kk
Yksin asuva	8 676	723,00
Puoliso, jolla ei oikeutta asumistukeen	12 717	1 059,75
Puoliso, jolla oikeus asumistukeen	13 936	1 161,33

Taulukko 3.6.

Enimmäismääräinen asumistuki vuonna 2017, euroa kuukaudessa.

	I kuntaryhmä	II kuntaryhmä	III kuntaryhmä
Yksin asuva / puoliso, jolla ei oikeutta asumistukeen	519,96	474,77	411,16
Puoliso, jolla oikeus asumistukeen	259,98	237,39	205,58

3.8 Muut lisät

Alla olevaan taulukkoon 3.7 on koottuna eläkkeensaajan hoitotukien, lapsikorotuksen, rintamalisien ja veteraanilisän määrät vuonna 2017. Eläkkeensaajien hoitotuesta säädetään vammaistukilaissa, ja siitä korvataan sairaan ja vammaisen eläkkeensaajan kotona asumisen kuluja ja erityiskustannuksia. Eläkkeensaajan hoitotukia ovat perus-, korotettu- ja ylin hoitotuki, joita myönnetään avuntarpeen, ohjauksen ja valvonnan tarpeen sekä erityiskustannusten määrän perusteella.

Kela myöntää lapsikorotusta eläkkeensaajille alle 16-vuotiaista lapsista. Sotaveteraanit voivat saada rintamalisää ja ylimääräistä rintamalisää. Lisäksi ylimääräistä rintamalisää ja korotettua tai ylintä hoitotukea saaville Kela maksaa veteraanilisää. Vuonna 2017 rintamalisän, ylimääräisen rintamalisän sekä veteraanilisän määrä pidettiin poikkeuksellisesti edellisvuoden tasolla. Kansaneläkeindeksin soveltaminen olisi alentanut maksettujen etuuksien määriä.

Taulukko 3.7.

Muiden lisien määriä vuonna 2017, euroa kuukaudessa.

Asumisaikaan suhteutettavat eläkkeensaajan vammaisetuudet		Asumisaikaan suhteuttamattomana maksettavat eläke-etuuden osat	
Perushoitotuki	61,71	Lapsikorotus	21,93
Korotettu hoitotuki	153,63	Rintamalisä	49,56
Ylin hoitotuki	324,85	Ylimääräinen rintamalisä	Täysi määrä 239,32 (vähintään 6,35)
		Veteraanilisä	105,13

4 Ensisijaiset etuudet

Tapaturma- ja liikennevakuutuksesta maksettavat korvaukset ovat työeläkkeisiin nähden ensisijaisia. Vuoden 2017 alusta myös potilasvahinkolain mukaiset korvaukset ovat ensisijaisia etuuksia siltä osin kuin vakuutustapahtuma on sattunut 1.1.2017 tai sen jälkeen.

Ensisijaisia etuuksia ovat

- työtapaturma- ja ammattitautilain mukainen ansionmenetyskorvaus tietyin poikkeuksin
- maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain mukainen ansionmenetyskorvaus tietyin poikkeuksin
- liikennevakuutuslain mukainen omaan vammaan perustuva ansionmenetyskorvaus tai eläke
- liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain nojalla myönnetty ansionmenetyskorvaus
- sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain mukainen ansionmenetyskorvaus tietyin poikkeuksin
- kriisinhallintatehtävissä sattuneen tapaturman tai palvelussairauden korvaamisesta annetun lain mukainen ansionmenetyskorvaus tietyin poikkeuksin
- potilasvahinkolain mukainen omaan vammaan perustuva ansionmenetyskorvaus tai eläke.

Vuoden 2016 alusta voimaan tulleeseen työtapaturma- ja ammattitautilakiin on yhdistetty tapaturmavakuutuslaki, ammattitautilaki ja tapaturmavakuutuksen perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annettu laki. Vakuutus korvaa työtapaturmista ja ammattitaudeista aiheutuneet ansionmenetykset ja sairaanhoitokulut. Lakisääteisestä tapaturmavakuutuksesta maksetaan päivärahaa vuoden ajan ja työkyvyttömyyden jatkuessa tämän jälkeen tapaturmaeläkettä. Kuntoutusrahaa voidaan maksaa päivärahan ja tapaturmaeläkkeen suuruisena. Vakuutuksesta maksetaan myös muun muassa tutkimus- ja hoitokustannukset, haittaraha pysyvästä haitasta, ammatillinen ja lääkinnällinen kuntoutus sekä kuolemantapauksessa hautausapu ja omaisille perhe-eläkettä.

Tapaturmavakuutuksen mukaisen päivärahan suuruus on neljän viikon ajan tapaturmapäivän jälkeen saman suuruinen kuin työntekijälle maksettu sairausajan palkka, tai se määräytyy tapaturmaa edeltäneiden neljän viikon työansioden perusteella. Neljän ensimmäisen viikon jälkeen päivärahan suuruus on 1/360 vahingoittuneen vuosityöansioista. Päivärahaa voidaan maksaa myös osakorvauksena, jos työkyvyttömyys ja ansioiden aleneminen on osittaista. Työkyvyn alentuman tulee olla vähintään 10 prosenttia.

Täysi tapaturmaeläke on 85 prosenttia vuosityöansioista alle 65-vuotiaalle ja 70 prosenttia vuosityöansioista 65 vuotta täyttäneelle. Myös tapaturmaeläke voidaan maksaa osakorvauksena, jos työkyvyttömyys ja ansioiden aleneminen on vähintään 10 prosenttia.

Jos henkilö loukkaantuu liikenneonnettomuudessa, hän saa liikennevakuutuslain mukaista korvausta. Liikennevakuutuksesta korvataan muun muassa sairaanhoitokulut, ansionmenetys, tilapäinen ja pysyvä haitta sekä lesken ja lasten elatuksen menetys. Henki-

lövahingoista maksettaville erilaisille korvauksille ei ole enimmäismäärää, vaan korvaus suoritetaan todellista vahinkoa vastaavana.

Jos tapaturma sattuu vanhuuseläkkeen rinnalla tehdyssä työssä, päivärahaa ja tapaturmaeläkettä maksetaan kolmen vuoden ajan, enintään 68 ikävuoden täyttämiseen asti. Päivärahaa ja tapaturmaeläkettä ei tällöin vähennetä työeläkkeestä.

Tapaturmavakuutuksen päivärahan ja liikennevakuutuksen mukaisen päivärahaa vastaavan ansionmenetyskorvauksen ajalta karttuu uutta työeläkettä.

Terveysten- tai sairaanhoitotoimintaa harjoittavilla on oltava vakuutus potilasvahinkolain mukaisen vastuun varalta. Potilasvahinkolain mukaan voidaan maksaa korvauksia henkilövahingosta. Ensisijainen etuus on potilasvahinkolain (585/1986) nojalla vahingoittuneelle itselleen myönnetty omaan vammaan perustuva ansionmenetyskorvaus tai eläke. Korvaus elatuksesta elatukseen oikeutetulle on ensisijainen etuus perhe-eläkkeeseen nähden. Ensisijaisia etuuksia eivät ole läheiselle henkilölle maksetut korvaukset vahingoittuneen hoitamisesta.

Vahingoittunut saa siis työeläkettä vain siltä osin, kuin hänen työeläkkeensä on suurempi kuin ensisijaiset etuudet. Ensisijaisista etuuksista korvataan ansiotulojen menetyksen suuruusena mitä vahingonkärnsijä olisi ilman vahingon sattumista ansainnut. Ensisijaiset etuudet eivät kuitenkaan vaikuta vähentävästi vahinkotapahtuman jälkeisen työs-kentelyn perusteella karttuneeseen työeläkkeeseen. Lakisääteinen tapaturmavakuutus on ensisijainen liikennevakuutukseen nähden. Edelleen liikenne- ja työtaturmakorvaukset ovat ensisijaisia potilasvakuutukseen nähden.

5 Verotus

Työeläke, kansaneläke ja takuueläke ovat verotettavaa ansiotuloa. Verotonta tuloa ovat kuitenkin esimerkiksi kansaneläkkeen lapsikorotus, eläkkeensaajien hoitotuki, rintamalisä, veteraanilisä ja asumistuki.

Työnantajan järjestämä kollektiivinen lisäeläke ja kertamaksullinen eläke kuuluvat ansiotuloverotuksen piiriin.

Vapaaehtoiseen yksilölliseen eläkevakuutukseen perustuva eläke on veronalaista pääomatuloa vuoden 2005 alusta voimassa olleen lain mukaan. Aikaisemmin vapaaehtoinen eläkevakuutus kuului ansiotuloverotuksen piiriin. Vapaaehtoisen eläkevakuutuksen perusteella maksettava eläke verotetaan ansio- tai pääomatulona sen mukaan, miten vastaava vakuutusmaksu on vähennetty.

5.1 Vähennykset ansiotuloverotuksessa

Tuloista on oikeus vähentää niiden hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot sekä valtionverotuksessa valtionverotuksen vähennykset ja kunnallisverotuksessa kunnallisverotuksen vähennykset.

Ansiotuloista tehtävien vähennysten lisäksi verosta tehtäviä vähennyksiä ovat työtulovähennys, valtionverotuksen invalidivähennys, elatusvelvollisuusvähennys, kotitalousvähennys, alijäämähyvitys, erityinen alijäämähyvitys ja yrittäjävähennys. Yrittäjä voi vuodesta 2017 alkaen saada viiden prosentin yrittäjävähennyksen elinkeinotoiminnan ja maatalouden veronalaisesta tuloksesta, kun tulos verotetaan luonnollisen henkilön tai kuolinpesän tulona. Tässä on käsitelty vain muutamia eläkkeensaajan ja palkansaajan oleellisiä vähennyksiä. Vähennyksistä on kerrottu lisää liitteessä 1.

Eläkkeensaaja voi saada kunnallisverotuksessa eläketulovähennyksen ja perusvähennyksen sekä valtionverotuksessa eläketulovähennyksen ja mahdollisen invalidivähennyksen. Kunnallisverotuksen invalidivähennys lasketaan vain, jos verovelvollisella on muuta ansiotuloa kuin eläketuloa. Perusvähennyksen enimmäismäärää korotettiin 40 eurolla 3 060 euroon vuoden 2017 alusta.

Kunnallisverotuksen eläketulovähennys määräytyy kansaneläkkeen täyden määrän perusteella. Siten se muuttuu kansaneläkkeen indeksikorotusten ja tasokorotusten seurauksena. Indeksien laskiessa kunnallisverotuksen eläketulovähennyksen täysi määrä laskee 70 eurolla ja on 9 040 euroa vuonna 2017.

Valtionverotuksessa eläketulovähennyksen kasvattamisella on pyritty keventämään eläketulojen verotusta viimeisen vuosikymmenen aikana. Valtionverotuksen eläketulovähennyksen täysi määrä laski edellisvuoden 12 230 eurosta 11 860 euroon. Valtionverotuksen eläketulovähennystä alentaa lähinnä kansaneläkeindeksin lasku. Eläketulovähennyksen vuoksi valtionverotus kohdistuu vuonna 2017 yli 2 009 euron kuukausieläkkeisiin.

Taulukko 5.1.

Eläketulovähennyksen täysi määrä sekä vuosituloraja, josta alkaen eläkkeensaaja alkaa maksaa veroa ja vuosituloraja, josta alkaen vähennystä ei saa enää lainkaan.

	Täysi vähennys	Eläke, josta alkaen veroa	Eläke, josta ei enää vähennystä
Kunnallisverotus	9 040	11 067	26 766
Valtionverotus	11 860	24 107	43 071

Valtionverotuksessa alin verotettava eläketulo nousi noin 279 euroa edellisvuodesta 24 106 euroon. Eläketulovähennyksen sekä perusvähennyksen johdosta pienituloisen eläkkeensaaja ei maksa kunnallisveroa alle 11 066 euron vuosieläkkeestä (922 €/kk). Eläketulovähennys ulottuu 26 766 euron vuosituloihin (2 230 €/kk) asti.

Palkansaaja saa tulonhankkimisvähennyksen sekä kunnallisverotuksessa perusvähennyksen ja ansiotulovähennyksen ja valtionverotuksessa työtulovähennyksen. Palkansaajan maksamat työeläke- ja työttömyysvakuutusmaksu sekä sairausvakuutuksen päivärahamaksu ovat vähennyskelpoisia verotuksessa.

Vuonna 2017 valtionverotuksen työtulovähennys on 12,0 prosenttia ansiotulojen 2 500 euroa ylittävästä osasta. Vähennyksen enimmäismäärä on 1 420 euroa. Puhtaan ansiotulon ylittäessä 33 000 euroa vähennyksen määrä pienenee 1,51 prosentilla (aikaisemmin 1,46 %) puhtaan ansiotulon 33 000 euroa ylittävältä osalta. Työtulovähennys ulottuu vajaan 128 000 euron vuosituloihin asti.

5.2 Valtionvero ja kunnallisvero

Valtion tuloveroa suoritetaan verotettavasta ansiotulosta progressiivisen tuloveroasteikon mukaan. Vuonna 2017 tuloveroasteikon tuloarajia korotettiin 1,1 prosentilla. Alimman tuloluokan marginaaliveroprosenttia alennettiin 0,25 prosenttiyksikköä 6,25 prosenttiin. Ylimmän tuloluokan marginaaliveroprosenttia alennettiin vastaavasti 31,75 prosentista 31,50 prosenttiin. Tuloveroasteikkoa kiristettiin vuonna 2016 alentamalla asteikon ylimmän tuloluokan euromääräistä alarajaa 90 000 eurosta 72 300 euroon. Tämä tarkoitti kahden ylimmän tuloluokan yhdistymistä. Vuonna 2017 yläraja on 73 100 euroa.

Eläketulon lisäveron määräytymisperusteita muutettiin vuodelle 2017. Eläketulon lisäveron tuloarajaa korotettiin 45 000 eurosta 47 000 euroon ja veroprosenttia alennettiin 6 prosentista 5,85 prosenttiin.

Taulukko 5.2.

Valtion tuloveroasteikko vuonna 2017.

Verotettava tulo, €	Vero alarajan kohdalla, €	Vero alarajan ylittävästä tulon osasta, %
16 900–25 300	8,00	6,25
25 300–41 200	533,00	17,50
41 200–73 100	3 315,50	21,50
73 100–	10 174,00	31,50

Yleisradiovero pysyi samalla tasolla kuin edellisvuonna ja sen määrä on 0,68 prosenttia puhtaan ansiotulon ja puhtaan pääomatulon yhteismäärästä, kuitenkin enintään 143 euroa. Pienimmän maksettavan veron määrä on 70 euroa, mistä johtuen yleisradioveroa maksetaan vasta noin 858 euron kuukausieläkkeestä.

Ansiotulosta suoritetaan kunnallisveroa kotikunnalle kunnan tuloveroprosentin perusteella. Keskimääräinen kunnallisveroprosentti on 19,91, joka on 0,05 prosenttiyksikköä enemmän kuin viime vuonna. Sairaanhoidomaksu lasketaan kunnallisverotuksessa verotettavasta tulosta. Sairausvakuutuksen sairaanhoidomaksu poistuu palkansaajalta kokonaan vuonna 2017, mutta päivärahamaksun nousulla kompensoidaan muutosta. Verotettavista eläke- ja etuustuloista perittävä sairaanhoidomaksu sen sijaan säilyy ja on 1,45 prosenttia (0,02 prosenttiyksikköä pienempi kuin vuonna 2016). Palkansaajien ja yrittäjien päivärahamaksu on 1,58 prosenttia palkasta tai työtulosta, jos vuotuisen palkka- ja työtulon yhteismäärä on vähintään 14 000 euroa. Jos palkka- ja työtulon yhteismäärä jää alle 14 000 euron, päivärahamaksua ei makseta. Tällä hyvitetään pienituloisille kilpailukyky- ja kysopimuksesta aiheutuvaa maksurasituksen nousua.

Kirkollisveron määrä lasketaan kunnallisverotuksessa verotettavasta ansiotulosta seurakunnan tuloveroprosentin mukaan. Keskimääräinen kirkollisvero on 1,37 prosenttia². Kirkollisvero ei enää ole pääsääntöisesti mukana jäljempänä esitettyissä laskelmissa sen vuoksi, että kirkkoon kuulumisen ja siten veron maksaminen on vapaaehtoista.

Taulukko 5.3.

Kuntien tuloveroprosentit sekä sairausvakuutuksen sairaanhoidomaksu vuonna 2017.

	Kunnallisveroprosentti
Helsinki	18,50
Espoo	18,00
Vantaa	19,00
Tampere	19,75
Oulu	20,00
Turku	19,50
Kuopio	20,50
Keskimäärin koko maa	19,91
Palkansaajan sairaanhoidomaksu	0
Eläkkeensaajan sairaanhoidomaksu	1,45

5.3 Eläkkeensaajan ja palkansaajan verotus

Lakisääteisten eläkkeiden verotus määräytyy pääosin samoin kuin muidenkin ansiotulojen verotus. Eläketulon ja palkkatulon vero- ja maksurasite eroavat kuitenkin erilaisten verovähennysten ja sosiaalivakuutusmaksujen takia.

Eläketulosta myönnetään eläketulovähennys. Palkansaaja saa puolestaan tulonhankkimisvähennyksen ja työtulovähennyksen sekä maksaa työeläkevakuutusmaksua (6,15/7,65 %),

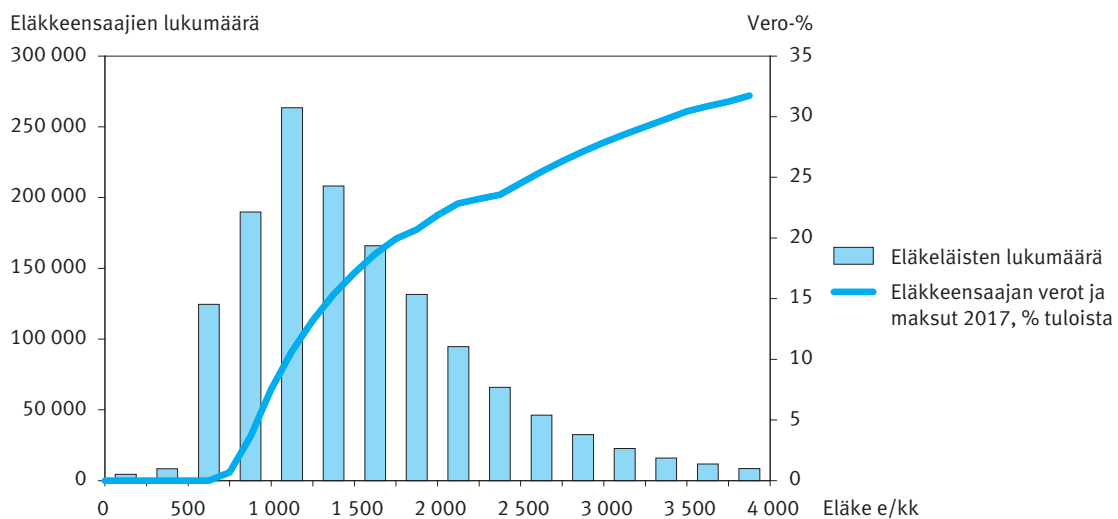
² Keskimääräinen kirkollisvero on laskettu aikaisemmin eri tavalla, muutos (-0,6 prosenttiyksikköä) johtuu teknisestä laskentavan erosta. Kirkollisveroprosentti ei todellisuudessa ole laskenut edellisvuodesta.

työttömyysvakuutusmaksua (1,6 %) sekä sairausvakuutuksen päivärahamaksua (1,58 %, jos tulot yli 14 000€/v), jotka ovat vähennyskelpoisia verotuksessa. Työntekijän työeläkevakuutusmaksu vuonna 2017 on 17–52-vuotiaalla ja 63–67-vuotiaalla 6,15 prosenttia sekä 53–62-vuotiaalla 7,65 prosenttia. Siirtymäsäännös 53–62-vuotiaiden korotetusta työeläkevakuutusmaksusta on voimassa vuosina 2017–2025.

Kuviossa 5.1 näkyy, että eläkkeensaajia on eniten tulotasolla, jolla eläkkeestä ei makseta veroa tai veroprosentti on pieni. Runsaalla 40 prosentilla eläkeläisistä eläke jää alle 1 250 euron ja verot alle 11 prosentin. Yli 2 500 euron eläkettä saavia ja yli 24 prosentin veroja maksavia eläkkeensaajia on vajaa 12 prosenttia eläkeläisistä. Yli 4 000 euron eläkettä saa pari prosenttia, jolloin veroja maksetaan yli 32 prosenttia.

Kuvio 5.1.

Suomessa asuvien omaeläkkeensaajien (ei osa-aikaeläke) kokonaiseläkejakauma 31.12.2015 sekä eläkkeensaajan vero- ja maksuprosentti vuonna 2017.

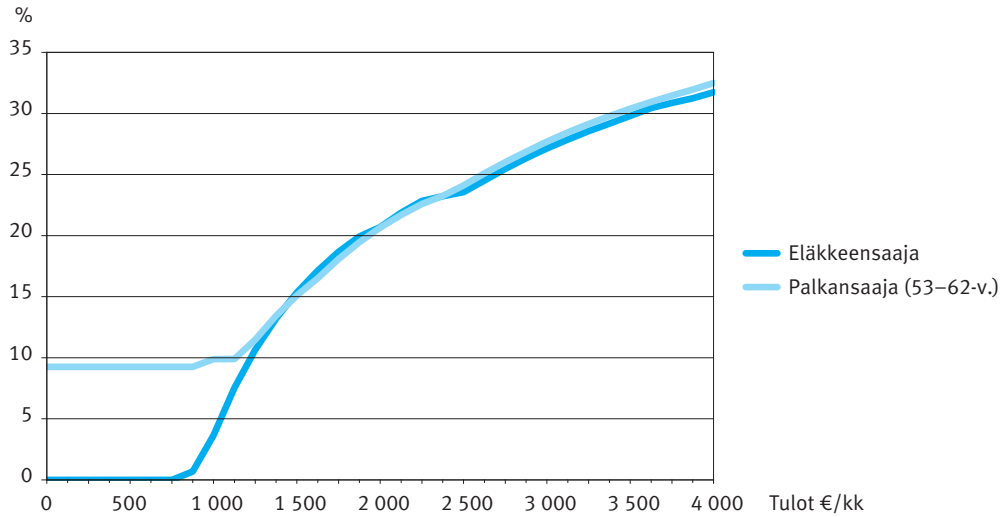
Seuraavissa kuvissa ja taulukoissa on verrattu palkansaajan ja eläkkeensaajan verotusta eri tulotasoilla. Eläkkeensaajan veroprosentti oli vuosina 2008–2012 pääosin matalampi kuin palkansaajan vero- ja maksuprosentti, jossa on otettu huomioon myös palkansaajan työeläkevakuutusmaksu (korotettu) ja työttömyysvakuutusmaksu. Vuodesta 2013 alkaen yli 45 000 euron eläkkeestä on peritty kuuden prosentin lisäveroa, jolla suurten eläkkeiden verotus nostettiin palkansaajan (53 v. täytt.) vero- ja maksuprosentin tasolle. Vuoden 2017 alusta raja nousi 47 000 euroon ja lisäveron osuutta pienennettiin 0,15 prosenttiyksikköä 5,85 prosenttiin.

Eläke- ja palkkatulojen vero- ja maksuprosentin muutos edellisvuodesta vaihtelee eri tulotasoilla. Kun verrataan saman tulon veroprosenttiin viime vuonna ja kunnallisverot ovat keskimääräiset, eläkkeensaajan vero- ja maksuprosentti alenee keskimäärin 0,3 prosenttiyksikköä. Eniten eläketulon verotus vähenee noin 3 000 euron kuukausieläkkeellä (0,6 % -yksikköä).

Pienten palkkatulojen (enintään 1 000 euroa/kk) vero- ja maksuprosentti kiristyy hieman (0,1 % -yksikköä). Tätä korkeammilla tulotasoilla verotus sitä vastoin kevenee keskimäärin noin 0,7 % -yksikköä.

Kuvio 5.2.

Palkansaajan (53–62-v.) ja eläkkeensaajan verot ja maksut vuonna 2017, prosenttia tuloista.
(Kuukausitulo on vuositulo/12.)

Taulukko 5.4.

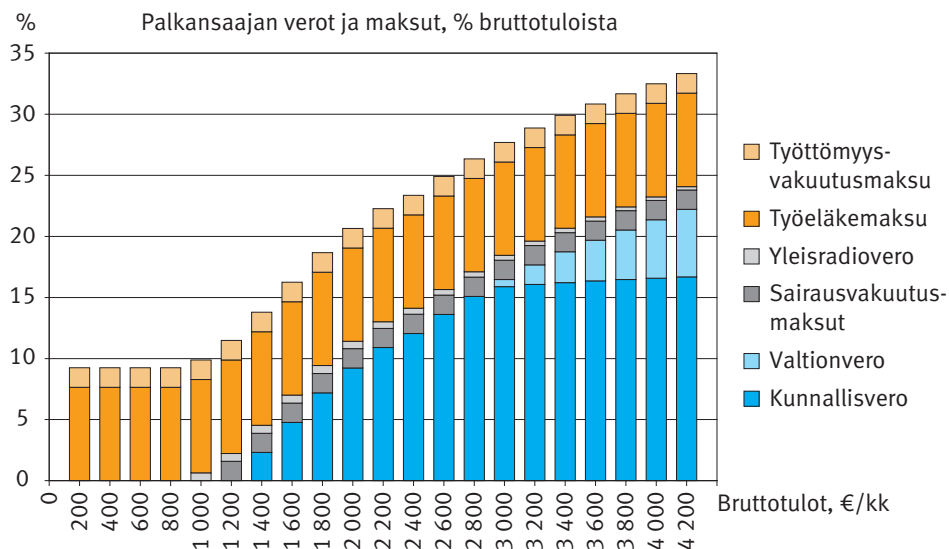
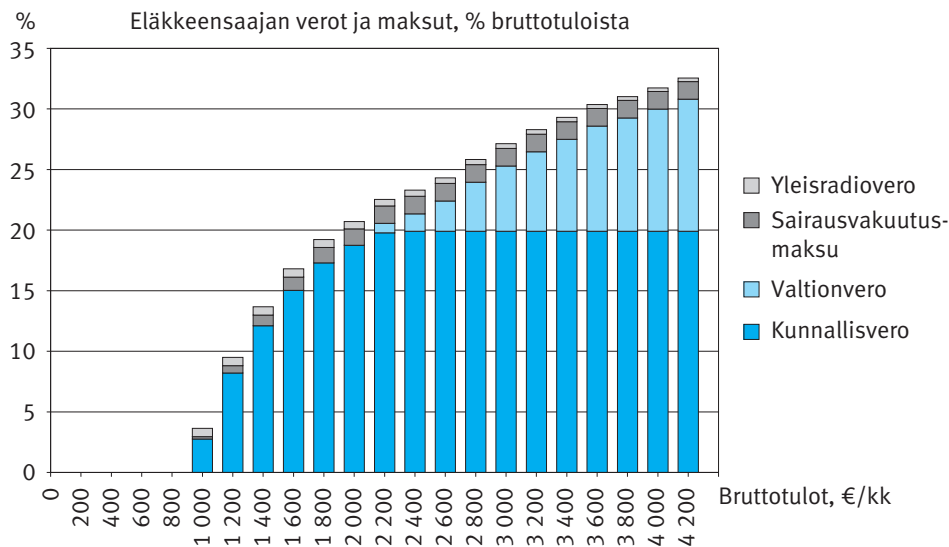
Verot ja maksut vuonna 2017, prosenttia tuloista.

Tulot kk (vuositulo/12)	Eläkkeensaaja	Palkansaaja 17–52-v. ja 63–67-v.	Palkansaaja 53–62-v.
500	0,0	7,8	9,3
750	0,0	7,8	9,3
1000	3,6	8,4	9,9
1250	10,7	10,3	11,5
1500	15,3	14,0	15,1
1750	18,7	17,0	18,1
2000	20,7	19,6	20,7
2250	22,8	21,5	22,6
2500	23,6	23,2	24,1
2750	25,5	25,1	26,0
3000	27,1	26,8	27,7
3500	29,8	29,5	30,4
4000	31,7	31,6	32,5
5000	35,1	35,1	36,0
6000	37,4	37,5	38,4
7000	40,3	39,5	40,2
8000	42,6	41,8	42,5
10000	45,8	44,9	45,7
15000	50,1	48,7	49,4

Kuviossa 5.3 näkyy eläkkeen- ja palkansaajan verojen ja maksujen rakenne eri tulotasoilla. Palkansaaja maksaa alle verotettavan tulon jäävistä tuloista työeläke- ja työttömyysvakuutusmaksuja sekä sairausvakuutuksen päivärahamaksua. Korkeammilla tulotasoilla kokonaisprosentti on eläkkeen- ja palkansaajalla lähes samalla tasolla, mutta palkansaajalla tähän sisältyy työeläke- ja työttömyysvakuutusmaksut, joten kunnallis- ja valtionveron osuus jää pienemmäksi kuin eläkkeensaajalla.

Kuvio 5.3.

Eläkkeensaajan ja palkansaajan (53–62-v.) verojen ja maksujen rakenne eri tulotasoilla vuonna 2017, prosenttia bruttotuloista.

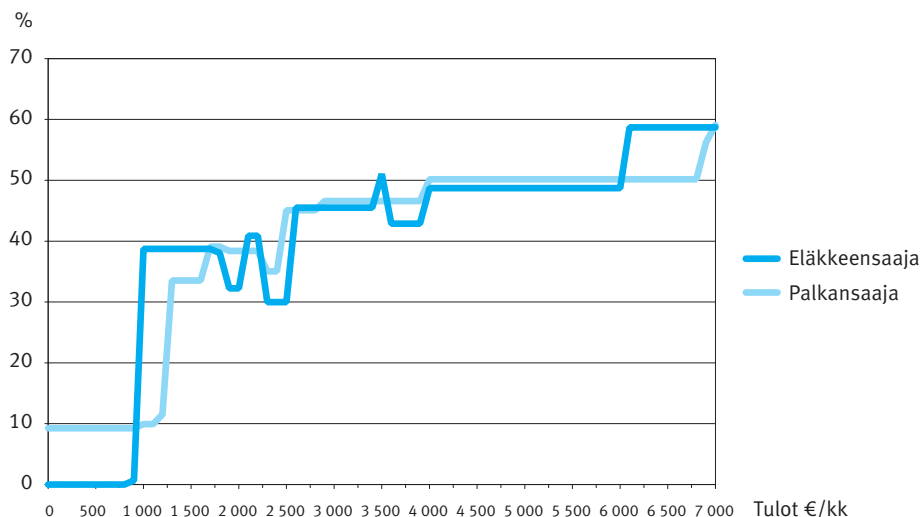
Kuviossa 5.4 on esitetty palkansaajan ja eläkkeensaajan tulonlisäyksestä veroihin ja maksuihin menevä osuus eri tulotasolla. Eläkkeensaajan marginaalivero käyttäytyy pääsääntöisesti samoin kuin viime vuonna. Kunnallisverotuksen eläketulovähennys ja perusvähennys pienenevät tulojen kasvaessa, joten eläkkeiden verotus kiristyy voimakkaasti 1 000–1 800 euron tulotasolla. Tällä tuloalueella eläkkeensaaja maksaa tulonlisäyksestä veroa noin 40 prosenttia.

Marginaaliveroaste nousee vajaaseen 45 prosenttiin 2 600 euron kuukausituloilla, kun valtionveroasteikossa noustaan (vähennysten jälkeen) toiselle portaalle. Lisätulosta maksetaan korkeaa veroa tällä tulotasolla myös, koska valtionverotuksen eläketulovähennys pienenee tulojen kasvaessa ja loppuu vajaan 3 600 euron kuukausituloilla.

Yli 3 800 euron kuukausituloilla eläketulon marginaalivero nousee vuonna 2013 voimaan tulleen eläketulon lisäveron seurauksena noin 49 prosenttiin. Veroasteikon ylimmän tuloajan ylittyessä reilun 6 000 euron kuukausituloilla eläketulon marginaalivero nousee 59 prosenttiin.

Kuvio 5.4.

Palkansaajan ja eläkkeensaajan marginaaliveroaste vuonna 2017 eri tulotasolla.

5.4 Eläkkeensaajan palkkatulon verotus

Eläkkeensaajan palkkatuloa verotetaan kuten palkkatuloa yleensäkin. Muut ansiotulot pienentävät eläketulovähennystä; kun vähennys pienenee, veroprosentti kasvaa. Toisaalta palkkatulosta saa tulonhankkimisvähennyksen sekä ansiotulovähennyksen ja työtulovähennyksen. Palkasta peritään palkansaajan maksut. Työttömyysvakuutusmaksua ei peritä 65 vuotta täyttäneiden palkasta. Eläkevakuutusmaksua maksetaan syntymävuosiluokan vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajaan saakka. Sairausvakuutuksen päivärahamaksua ei peritä 68 vuotta täyttäneen saamasta palkasta.

Taulukossa 5.5 näkyy eläkkeensaajan verotus, kun hänellä on eläkkeen lisäksi palkkatuloja. Taulukosta näkyy myös, kuinka suuri osa eläkkeensaajan palkasta menee veroihin ja maksuihin. Taulukon laskelmissa ei ole otettu huomioon invalidivähennyksiä, joihin henkilöllä olisi oikeus työkyvyttömyyseläketapauksessa.

Taulukko 5.5.

Eläkkeensaajan (53–62-v.) palkkatulon verot ja maksut vuonna 2017.

Eläke	Palkka/ vuosi	Kokonais- tulot /vuosi	Verot ja maksut palkasta, %	Vero- ja maksu- prosentti	Veroprosentti, jos koko- naistulot koostuisivat vain	
					eläkkeestä	palkasta
1 000 €/kk (12 000 €/ vuosi)	0	12 000		3,6	3,6	9,9
	6 000	18 000	25,5	10,9	15,3	15,1
	12 000	24 000	25,5	14,6	20,7	20,7
	18 000	30 000	30,7	19,9	23,6	24,1
1 500 €/kk (18 000 €/ vuosi)	0	18 000		15,3	15,3	15,1
	6 000	24 000	26,4	18,1	20,7	20,7
	12 000	30 000	24,6	19,1	23,6	24,1
	18 000	36 000	31,4	23,4	27,1	27,7
2 000 €/kk (24 000 €/ vuosi)	0	24 000		20,7	20,7	20,7
	6 000	30 000	25,6	21,7	23,6	24,1
	12 000	36 000	27,5	23,0	27,1	27,7
	18 000	42 000	35,1	26,9	29,8	30,4
2 500 €/kk (30 000 €/ vuosi)	0	30 000		23,6	23,6	24,1
	6 000	36 000	34,1	25,3	27,1	27,7
	12 000	42 000	34,0	26,5	29,8	30,4
	18 000	48 000	38,8	29,3	32,0	32,5
3 000 €/kk (36 000 €/ vuosi)	0	36 000		27,1	27,1	27,7
	6 000	42 000	37,1	28,6	29,8	30,4
	12 000	48 000	34,8	29,1	31,7	32,5
	18 000	54 000	38,9	31,1	33,6	34,5

Vero- ja maksuprosentit eroavat sen mukaan kuinka suuri osuus kokonaistulosta on eläketuloa ja palkkatuloa. Eläketulovähennys on sitä pienempi, mitä enemmän palkkatuloja henkilö saa. Työtulo- ja ansiotulovähennys sen sijaan kasvavat (enimmäismäärään asti) palkkatulojen lisääntyessä. Vähennysten yhteisvaikutuksena veroprosentti on eläke- ja palkkatulon yhdistelmästä pienempi, kuin jos sama kokonaistulo koostuisi pelkästään palkasta tai eläkkeestä.

Mitä suurempi osuus kokonaistulosta on eläketuloa, sitä suurempi on kokonaisveroprosentti tarkastelluilla tuloilla. Taulukossa esimerkiksi 24 000 euron tulojen koostuessa puoliksi eläkkeestä ja puoliksi palkasta, veroprosentti on 14,6. Kun samasta kokonaistulosta kolme neljäsosaa on eläkettä, veroprosentti on 18,1 ja kun kokonaan eläkettä, 20,7.

5.5 Kansainväliset tilanteet

Ulkomailla pysyvästi asuvien eli rajoitetusti verovelvollisten Suomesta saamia eläkkeitä alettiin vuodesta 2006 alkaen verottaa samalla tavalla kuin Suomessa asuvien eläkkeitä. Veroprosentti, vähennykset ja veroilmoitusmenettely ovat samat kuin Suomessa asuvilla. Aiemmin ulkomailla asuvien eläkkeistä perittiin 35 prosentin lähdevero. Ulkomaisen eläk-

keensaajan kaikki verot, myös keskimääräisen kunnallisveroprosentin mukainen laskennallinen kunnallisvero, menevät valtiolle.

Joissain tilanteissa Suomen ja henkilön asuinvaltion välisen verosopimusten perusteella eläkettä ei veroteta lainkaan Suomessa, vaan ainoastaan eläkkeensaajan asuinvaltiossa.

Yksittäisestä maasta saadun eläkkeen verokohtelu selviää Suomen ja kyseisen maan välisestä verosopimuksesta, jotka tehdään kaksinkertaisen verotuksen estämiseksi. Suomella on sopimus yli 60 valtion kanssa. Ulkomaisesta eläkkeestä määrätään tavallisesti Suomessa vakuutetun eläkkeensaajan sairaanhoitomaksu.

Ulkomailta maksettava eläke on usein verotettu jo maassa, josta eläkettä maksetaan. Tällöin Suomessa ei määrätä eläkkeestä tuloveroa, mutta eläke korottaa Suomesta saadun tulon veroa. Joistain maista saatua eläkettä ei veroteta kyseisessä maassa ja silloin Suomi verottaa eläkkeen normaalisti. Portugalissa asuvia eläkeläisiä Suomi on saanut verottaa vain julkisesta palveluksesta saadun eläkkeen osalta. Suomi ja Portugali allekirjoittivat verosopimuksen marraskuussa 2016, mutta se odottaa vielä maiden parlamenttien hyväksyntää ja tulee voimaan todennäköisesti vuonna 2018. Tällöin myös yksityisen sektorin eläkkeet ovat verotuksen alaista tuloa, siltä osin kuin niitä ei jo veroteta Portugalissa. Suomi on aiemmin neuvotellut vastaavan sopimuksen Espanjan kanssa, ja sopinut Saksan kanssa vapaaehtoisesta eläkevakuutuksesta kertyvien eläkkeiden verotuksesta. Ranskan kanssa neuvotellaan parhaillaan uudesta verosopimuksesta.

EU:n virkamiehelle maksamasta eläkkeestä ei peritä Suomessa veroa. Jos eläkeoikeus EU:sta on siirretty Suomen työeläkejärjestelmään, eläke on kokonaisuudessaan veronalaisista ansiotuloa muiden työeläkejärjestelmään perustuvien eläkkeiden tapaan.

5.6 Pääomatuloverotus – vapaaehtoinen eläkevakuutus ja pitkäaikaissästäminen

Verotettavasta pääomatulosta maksetaan veroa 30 prosenttia, ja yli 30 000 euron osalta 34 prosenttia. Alempi verokanta ja tuloraja säilyvät viime vuoden tasolla ja ylemmässä verokannassa on prosenttiyksikön korotus.

Myös vapaaehtoisten eläkevakuutusten verotus on ollut kokonaisuudessaan pääomatuloverotuksen piirissä vuodesta 2006 lähtien. Vapaaehtoisten yksilöllisten eläkevakuutusten ja pitkäaikaissästämissopimusten maksujen vähennyskelpoisuuden edellytyksenä on ollut, että eläkettä maksetaan aikaisintaan työntekijän eläkelain mukaisesta lykättyyn vanhuuseläkkeeseen oikeuttavasta iästä eli 68 ikävuodesta alkaen. Ikäraja nousi 68 vuoden vuoden 2013 alussa aiemmasta 63 vuodesta. Vuoden 2017 eläkeuudistuksen myötä vapaaehtoisten eläkevakuutusten alikäraja nousee samaksi, kuin mikä vakuuttamisvelvollisuuden yläikäraja kyseisellä syntymäkohortilla on. Vakuuttamisvelvollisuuden yläikäraja on 68 vuotta vuonna 1957 tai sitä ennen syntyneillä, 69 vuotta vuosina 1958–1961 syntyneillä ja 70 vuotta myöhemmin syntyneillä. Ennen vuotta 2013 aloitettujen vapaaehtoisten eläkevakuutusten ja ps-tilien maksut ovat vähennyskelpoisia aiempien sääntöjen mukaisesti.

Ikärajan nousu koskee myös kollektiivista lisäeläkevakuutusta, mikäli työntekijä maksaa osan vakuutusmaksuista. Jos työnantaja maksaa maksut kokonaisuudessaan, eläk-

keen alkamisikä voi olla alempi. Työnantajan järjestämän lisäeläketurvan kautta saatua eläkettä verotetaan ansiotulona.

Vapaaehtoisen eläkevakuutuksen ja pitkäaikaissästämissopimuksen maksuja on oikeus vähentää pääomatulosta 5 000 euroa vuodessa. Jos työnantaja on ottanut verovelvolliselle tällaisen vakuutuksen, itse otetun vakuutuksen tai pitkäaikaissästämissopimuksen maksuja voi vähentää enintään 2 500 euroa.

Varoille kertyvää tuottoa ei veroteta säästämisaikana. Eläkeiän täytyttyä suoritukset luetaan saajan pääomatuloksi. Eläkevakuutusta ei voida takaisinostaa tai pitkäaikaisopimuksen säästömäärää nostaa ennen eläkeikää kuin vähintään vuoden kestäneen työttömyyden, pysyvän työkyvyttömyyden, osatyökyvyttömyyden, puolison kuoleman tai avioeron perusteella.

Vapaaehtoisen eläkevakuutuksen perusteella maksettava eläke verotetaan ansio- tai pääomatulona sen mukaan, miten vastaava vakuutusmaksu on vähennetty. Vanhasta eläkevakuutuksesta (otettu ennen 6.5.2004) verotetaan ansiotulona se osa eläkkeestä, joka on kertynyt ennen vuotta 2006 maksetuista maksuista ja pääomatulona se osa, joka vastaa vuodesta 2006 alkaen maksettuja maksuja.

6 Kokonaiseläke

Kuten edellä on kuvattu, lakisääteinen eläketurva muodostuu työeläkkeestä ja kansaneläkkeestä sekä takuueläkkeestä. Henkilö voi saada myös ensisijaisia etuuksia työeläkkeisiin nähden. Työeläkettä maksetaan vain siltä osin, kuin se on ensisijaista etuutta suurempi.

Työeläkkeen tarkoituksena on turvata työssäoloaikana saavutetun kulutustason kohtuullinen säilyminen eläkkeelle siirryttäessä ja eläkeaikana. Kansaneläkkeen ja takuueläkkeen tarkoituksena on taata vähimmäiseläke sellaiselle eläkkeensaajalle, jonka työeläke lyhyen työuran tai matalan ansiotason vuoksi on jäänyt vähäiseksi tai jolla ei ole oikeutta työeläkkeeseen lainkaan.

Kansaneläke pienenee eläketulojen kasvaessa siten, että täydestä kansaneläkkeestä vähennetään puolet ansioeläkkeestä (ks. luku 3.1). Kun työeläketulot ovat yksinasuvalla yli 1 299 euroa ja puolison kanssa asuvalla yli 1 157 euroa kuukaudessa, ei kansaneläkettä enää makseta.

Kuviossa 6.1 on esitetty työeläkkeen, kansaneläkkeen sekä takuueläkkeen muodostama eläkkeensaajan kokonaiseläke työuran aikaisen palkan mukaan. Eläkkeensaajalle voidaan myöntää myös tulovähenteistä asumistukea, joka on kokonaiseläkkeen lisäksi mukana kuviossa 6.2.

Asumistuki on laskettu olettaen, että asumiskustannukset ovat 501 euroa kuukaudessa (arvio keskimääräisistä asumiskustannuksista vuonna 2017). Eläkkeensaajien asumistukea sai vuoden 2015 lopussa 197 900 henkilöä ja keskimääräinen asumistuki oli 223 euroa kuukaudessa.

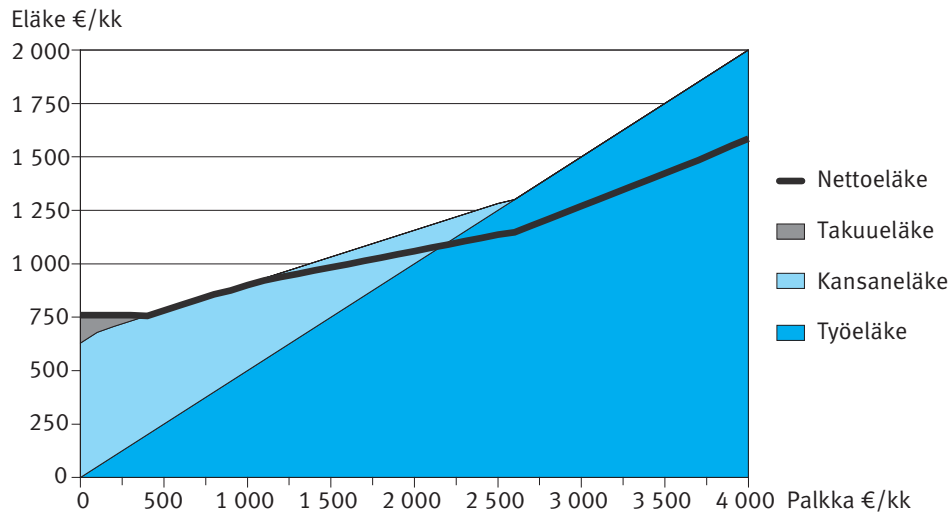
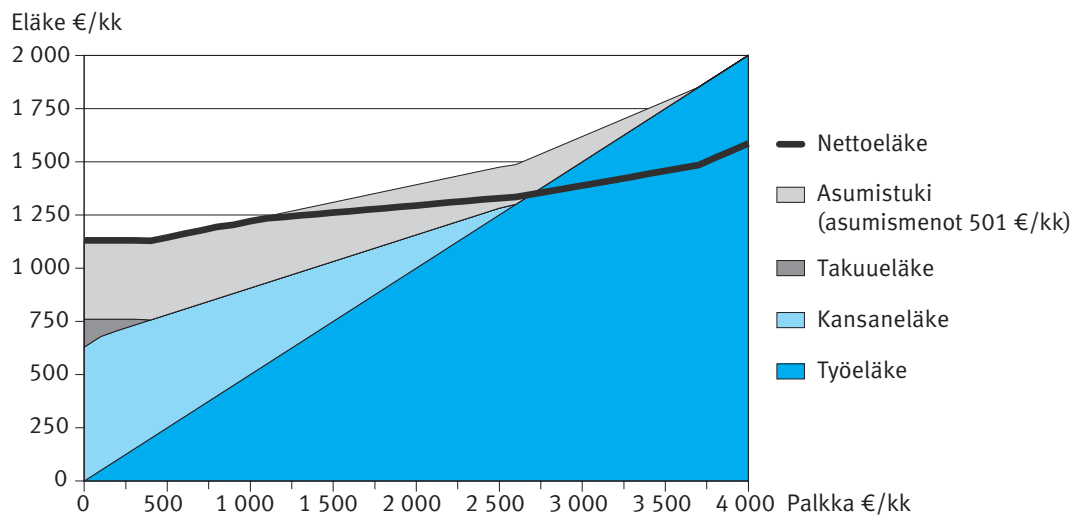
Kuvioissa 6.1 ja 6.2 työeläke on 50 prosenttia palkasta ja kyseessä on yksin asuva eläkkeensaaja. Kansaneläke sekä takuueläke alkavat 65-vuotiaana. Kuvioissa on oletettu, että kaikki työeläke on kansaneläkkeessä huomioonotettavaa tuloa.

Työ- ja kansaneläkejärjestelmä täydentävät toisiaan myös perhe-eläkkeen osalta. Lapsi ja alle 65-vuotias leski voivat saada samaan aikaan sekä Kelan että työeläkejärjestelmän perhe-eläkettä. Leski ja lapsi voivat saada perhe- tai huoltoeläkettä myös tapaturma- tai liikennevakuutuksesta. Jos nämä perhe-eläkkeet antavat riittävän toimeentulon, Kela ei maksa perhe-eläkkeen täydennysmäärää (ks. luku 3.2).

Seuraavilla esimerkeillä on kuvattu yksityisen puolen työntekijän työ-, kansan- ja takuueläkkeestä koostuvaa kokonaiseläkettä brutto- ja nettotasoisena.

Verotus on laskettu olettaen, että samaa kuukausituloa on saatu koko vuoden ajan. Verotuksessa kuntien tuloveroprosentiksi on oletettu keskimääräinen kunnallisveroprosentti 19,91. Sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksu palkansaajalla on 0 prosenttia ja päivärahamaksu 1,58 prosenttia yli 14 000 euroa ansaitsevilla. Alle 14 000 euroa ansaitsevilla päivärahamaksua ei peritä. Eläkkeensaajan sairaanhoitomaksu on 1,45 prosenttia. Työntekijän työeläkevakuutusmaksuksi on oletettu 53 vuotta täyttäneen maksu 7,65 prosenttia.

Asumistuen laskennassa asumiskustannuksiksi on oletettu 501 euroa kuukaudessa (arvio asumistukea saavien keskimääräisestä asumiskustannuksesta vuonna 2017).

Kuvio 6.1.*Kokonaiseläke vuonna 2017.***Kuvio 6.2.***Työeläke, kansaneläke, takueläke ja asumistuki vuonna 2017.*

Esimerkki 6.1.

Eläke 65-vuotiaana vuonna 2017, vuonna 1952 syntynyt henkilö.

Brutto- palkka (BP) €/kk	Netto- palkka (NP)	Työ- eläke	Työ- eläke 4,5 %	Kansan- eläke + takuu- eläke	Kokonaiseläke					
					Brutto	% BP:sta	Netto	% NP:sta	+ asu- mistuki	% NP:sta
0	0	0	0	629+131	760	-	760	-	1 130	-
250	227	122	22	596+21	760	304	760	335	1 130	498
500	454	244	44	535	822	164	822	181	1 171	258
750	681	366	66	474	905	121	899	132	1 220	179
1 000	901	488	88	413	988	99	956	106	1 249	139
1 250	1 107	610	110	352	1 071	86	1 007	91	1 271	115
1 500	1 273	732	132	291	1 154	77	1 058	83	1 294	102
1 750	1 433	854	154	230	1 237	71	1 109	77	1 317	92
2 000	1 587	976	176	169	1 320	66	1 160	73	1 339	84
2 250	1 742	1 097	198	108	1 403	62	1 210	69	1 362	78
2 500	1 897	1 219	219	47	1 486	59	1 261	66	1 384	73
2 750	2 035	1 341	241	0	1 583	58	1 321	65	1 411	69
3 000	2 169	1 463	263	0	1 727	58	1 409	65	1 450	67
3 250	2 303	1 585	285	0	1 871	58	1 498	65	1 498	65
3 500	2 436	1 707	307	0	2 014	58	1 595	65	1 595	65
3 750	2 570	1 829	329	0	2 158	58	1 680	65	1 680	65
4 000	2 700	1 951	351	0	2 302	58	1 773	66	1 773	66
4 250	2 825	2 073	373	0	2 446	58	1 873	66	1 873	66
4 500	2 950	2 195	395	0	2 590	58	1 963	67	1 963	67
4 750	3 074	2 317	417	0	2 734	58	2 041	66	2 041	66
5 000	3 199	2 439	439	0	2 878	58	2 119	66	2 119	66
5 250	3 323	2 561	461	0	3 022	58	2 198	66	2 198	66
5 500	3 448	2 683	483	0	3 166	58	2 276	66	2 276	66
5 750	3 573	2 805	505	0	3 309	58	2 355	66	2 355	66
6 000	3 697	2 927	527	0	3 453	58	2 433	66	2 433	66
7 000	4 187	3 414	615	0	4 029	58	2 746	66	2 746	66
8 000	4 597	3 902	702	0	4 604	58	3 041	66	3 041	66
9 000	5 016	4 390	790	0	5 180	58	3 336	67	3 336	67
10 000	5 434	4 878	878	0	5 756	58	3 631	67	3 631	67

Taulukossa on esitetty tilanne, jossa vanhuuseläke alkaa 65-vuotiaana 1.1.2017. Kahdelta vuodelta ansaittu 4,5 prosentin karttuma ei vähennä kansaneläkettä. Esimerkissä oletetaan, että 63 ikävuoden täyttämiseen mennessä karttunut työeläke on ennen elinaikakertoimen soveltamista 50 prosenttia palkkatasosta, ja myös 4,5 prosentin karttuma on laskettu tästä samasta palkkatasosta. Palkkaverotuksessa on otettu huomioon korotettu työeläkemaksu. 4,5 prosentin karttuma on laskettu olettaen, että palkasta on jo vähennetty palkansaajan eläkemaksu. Työeläke tarkistetaan elinaikakertoimella, joka tälle ikäluokalle on 0,97552. Yksin asuva eläkkeensaaja.

Esimerkki 6.2.

Eläke 63-vuotiaana vuonna 2017, vuonna 1954 syntynyt henkilö.

Brutto- palkka (BP) €/kk	Netto- palkka (NP)	Työ- eläke	Kansan- eläke + takuu- eläke	Kokonaiseläke					
				Brutto	% BP:sta	Netto	% NP:sta	+ asu- mistuki	% NP:sta
0	0	0	568+119	687	-	687	-	1 070	-
250	227	121	539+27	687	275	687	303	1 070	472
500	454	242	484	726	145	726	160	1 108	244
750	681	363	430	793	106	793	116	1 151	169
1 000	901	484	375	859	86	853	95	1 189	132
1 250	1 107	605	320	925	74	918	83	1 232	111
1 500	1 273	726	265	991	66	958	75	1 250	98
1 750	1 433	847	211	1 058	60	999	70	1 268	88
2 000	1 587	968	156	1 124	56	1 040	66	1 286	81
2 250	1 742	1 089	101	1 190	53	1 080	62	1 304	75
2 500	1 897	1 210	47	1 257	50	1 121	59	1 322	70
2 750	2 035	1 331	0	1 331	48	1 166	57	1 342	66
3 000	2 169	1 452	0	1 452	48	1 240	57	1 375	63
3 250	2 303	1 573	0	1 573	48	1 315	57	1 408	61
3 500	2 436	1 694	0	1 694	48	1 389	57	1 441	59
3 750	2 570	1 815	0	1 815	48	1 463	57	1 475	57
4 000	2 700	1 936	0	1 936	48	1 543	57	1 543	57
4 250	2 825	2 057	0	2 057	48	1 620	57	1 620	57
4 500	2 950	2 178	0	2 178	48	1 691	57	1 691	57
4 750	3 074	2 299	0	2 299	48	1 770	58	1 770	58
5 000	3 199	2 420	0	2 420	48	1 855	58	1 855	58
5 250	3 323	2 541	0	2 541	48	1 936	58	1 936	58
5 500	3 448	2 662	0	2 662	48	2 002	58	2 002	58
5 750	3 573	2 783	0	2 783	48	2 068	58	2 068	58
6 000	3 697	2 904	0	2 904	48	2 134	58	2 134	58
7 000	4 187	3 388	0	3 388	48	2 397	57	2 397	57
8 000	4 597	3 872	0	3 872	48	2 662	58	2 662	58
9 000	5 016	4 356	0	4 356	48	2 913	58	2 913	58
10 000	5 434	4 840	0	4 840	48	3 162	58	3 162	58

Eläke alkaa 63-vuotiaana 1.1.2017. Esimerkissä oletetaan, että 63 ikävuoden täyttämiseen mennessä eläkettä on karttunut 50 prosenttia palkkatasosta. Palkkaverotuksessa on otettu huomioon korotettu työeläkevakuutusmaksu. Työeläke tarkistetaan elinaikakertoimella, joka tälle ikäluokalle on 0,96800. Ennen 65 vuoden täyttämistä otettuun kansaneläkkeeseen tehdään 0,4 prosentin varhennusvähennys jokaista varhennuskuukautta kohti, joten kahdelta vuodelta vähennys on yhteensä 9,6 prosenttia.

Esimerkki 6.3.*Nettoeläkkeen muutos 2007–2017.*

Nettoeläke €/kk		Nettoeläkkeen vuosimuutos, %						Nettoeläke €/kk
2007	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2007–2017	2017
525	714	2,8	0,6	0,4	3,4	-0,9	44	760
672	779	2,6	0,9	0,4	0,4	-0,3	21	810
742	898	2,5	1,0	1,1	-0,1	0,0	27	940
813	983	2,3	1,0	1,0	0,0	0,3	27	1 031
883	1 067	2,2	1,1	1,0	0,1	0,6	27	1 121
994	1 189	2,0	1,1	1,0	0,2	0,8	26	1 249
1 139	1 360	2,0	0,8	0,8	0,2	1,0	25	1 425
1 308	1 539	2,2	0,7	0,7	-0,2	1,1	23	1 609
1 456	1 730	2,0	0,7	0,2	-0,1	0,9	23	1 796
1 604	1 894	2,2	0,6	0,3	-0,2	1,3	23	1 975
1 752	2 043	2,2	0,6	0,3	-0,1	1,4	22	2 133
1 900	2 192	2,2	0,6	0,3	-0,1	1,5	21	2 292
2 039	2 353	1,5	0,8	0,4	0,2	0,9	20	2 444
2 176	2 512	1,5	0,7	0,4	0,2	0,8	20	2 602
2 313	2 672	0,9	0,7	0,4	0,2	0,8	19	2 751
2 450	2 832	0,4	0,7	0,4	0,2	0,8	18	2 900
2 586	2 992	-0,1	0,7	0,4	0,2	0,8	18	3 048
2 586	2 992	-0,1	0,7	0,4	0,2	0,8	18	3 048

Esimerkissä on oletettu, että eläke on alkanut vuonna 2007, jonka jälkeen kansaneläkettä on korotettu kansaneläkeindeksin ja työeläkettä työeläkeindeksin mukaan. Taulukon ensimmäisellä rivillä eläke koostuu pelkästään kansan- ja takuueläkkeestä. Kansaneläkkeeseen on tehty tasokorotus vuonna 2008. Vuonna 2011 pienten eläkkeiden saajille alettiin maksaa takuueläkettä. Takuueläkkeeseen tehtiin tasokorotus vuonna 2016. Esimerkkilaskelmassa oletetaan henkilön kuuluvan kirkkoon ja maksavan keskimääräistä kirkollisveroa.

Esimerkki 6.4.*Osittainen varhennettu vanhuuseläke.*

Oletetaan, että OVE:n alkamiseen mennessä karttunut eläke olisi 50 prosenttia palkasta. Varhennus 61 ikävuoteen vuonna 1956 syntyneellä, jolla vanhuuseläkkeen alaikäraja 63 v 6 kk. Esimerkissä oletetaan, että eläkettä on ansaittu OVE:n alkamiseen mennessä; 1 500, 2 000 ja 3 000 euroa/kk.

OVE:n alkamiseen mennessä ansaittu eläke / pohjaeläke	OVE	Palkka OVE:n aikana	Yhteensä	Netto	Vero-%
1 500	636	0	636	636	0
	636	1 500	2 136	1 770	17,2
	636	3 000	3 636	2 552	29,8
2 000	848	0	848	848	0
	848	2 000	2 848	2 194	23,0
	848	4 000	4 848	3 174	34,5
3 000	1 272	0	1 272	1 130	11,1
	1 272	3 000	4 272	2 906	32,0
	1 272	6 000	7 272	4 357	40,1

Osittainen varhennettu vanhuuseläke lasketaan siten, että pohjaeläkkeen muodostaa OVE:n alkamista edeltävän vuoden loppuun mennessä ansaittu eläke. Valitaan tässä tarkasteltavaksi esimerkitapaukseksi 2 000 euron suuruinen pohjaeläke. OVE:n osuus on pohjaeläkkeestä 50 prosenttia eli 1 000 euroa. Tätä summaa varhennetaan 61 ikävuoteen, esimerkissä 30 kuukautta (0,4 %/kk), joka vähentää eläkettä 12 prosenttia (120 euroa). OVE (880 euroa) kerrotaan vielä alkamisvuodelle vahvistetulla elinaikakertoimella 0,96344, koska eläke alkaa ennen 62 vuoden iän täyttämistä. Näin saadaan OVE:n lopulliseksi määräksi 848 euroa.

LIITTEET

Liite 1 Verovähennykset ansiotuloverotuksessa

KUNTA	VALTIO
ANSIOTULOT YHTEENSÄ	ANSIOTULOT YHTEENSÄ
– Tulonhankkimismenot	– Tulonhankkimismenot
PUHDAS ANSIOTULO	PUHDAS ANSIOTULO
– Pakolliset vakuutusmaksut	– Pakolliset vakuutusmaksut
– Kollektiivisen lisäeläketurvan maksut	– Kollektiivisen lisäeläketurvan maksut
– Veronmaksukyvyyn alentumisvähennys	– Veronmaksukyvyyn alentumisvähennys
– Eläketulovähennys	– Eläketulovähennys
– Merityötulovähennys	– Merityötulovähennys
– Invalidivähennys	
– Opintorahavähennys	
– Ansiotulovähennys	
– Perusvähennys	
KV. VEROVUODEN ANSIOTULO	VV. VEROVUODEN ANSIOTULO
– Vanhat tappiot	– Vanhat tappiot
= KV. VEROTETTAVA ANSIOTULO	= VV. VEROTETTAVA ANSIOTULO

Ansiotulosta sekä valtion- että kunnallisverotuksessa tehtävät vähennykset

Tulonhankkimismenot

- Tulonhankkimisvähennys 750 euroa kaikille palkkatuloa saaville, kuitenkin enintään palkkatulon määrä
- Asunnon ja työpaikan väliset matkakustannukset 750 euroa ylittävältä osalta, kuitenkin enintään 7 000 euroa
- Työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksut ja työttömyyskassamaksut
- Muut tulonhankkimiskulut vain siltä osin kuin ne ylittävät edellä mainitun tulonhankkimisvähennyksen (mm. menot ammattikirjallisuudesta, työhuonekulut, työpukukustannukset)
- Moottorisaha- ja metsurivähennys.

Puhtaasta ansiotulosta sekä valtion- että kunnallisverotuksessa tehtävät vähennykset

Pakolliset vakuutusmaksut

- Lakisääteinen työntekijän työeläkevakuutusmaksu (17–52-v. ja 63–67-v. 6,15 % sekä 53–62-v. 7,65 %)
- Työttömyysvakuutusmaksu (1,6 %)
- Sairausvakuutuksen päivärahamaksu (jos tulot yli 14 000 euroa, 1,58 % koko tuloista. Jos tulot alle 14 000 euroa, päivärahamaksua ei peritä)

Kollektiivisen lisäeläketurvan maksut

Eläkesäätiössä, eläkekassassa tai vakuutusyhtiössä kollektiivisesti järjestetystä lisäeläketurvasta verovelvollisen suorittamia maksuja viisi prosenttia palkasta, kuitenkin enintään 5 000 euroa vuodessa ja enintään työnantajan lisäeläketurvasta maksama määrä. Edellytyksenä on lisäksi, että eläke alkaa aikaisintaan TyEL:n mukaiseen lykättyyn vanhuuseläkkeeseen oikeuttavassa iässä.

Merityötulovähennys

Vähennyksen määrä on 20 prosenttia merityötulon kokonaismäärästä, kuitenkin enintään 7 000 euroa. Merityötulon kokonaismäärän ylittäessä 50 000 euroa merityötulovähennyksen määrä pienenee 5 prosentilla merityötulon kokonaismäärän 50 000 euroa ylittävältä osalta.

Veronmaksukyvyyn alentumisvähennys

Harkinnanvarainen vähennys, joka annetaan, kun veronmaksukyky on olennaisesti alentunut esimerkiksi työttömyyden, sairauden tai elatusvelvollisuuden takia. Sairauden perusteella veronmaksukyvyyn katsotaan alentuneen oleellisesti, jos henkilön ja hänen perheenjäsentensä yhteenlaskettujen sairauskulujen määrä on vähintään 700 euroa verovuonna ja samalla vähintään 10 prosenttia henkilön puhtaiden pääomatulojen ja ansiotulojen yhteismäärästä. Vähennys on enintään 1 400 euroa.

Puhtaasta ansiotulosta tehtävät vähennykset pelkästään valtionverotuksessa**Valtionverotuksen eläketulovähennys**

Täyden eläketulovähennyksen määrä lasketaan siten, että luvulla 3,81 kerrotaan täyden kansaneläkkeen (yksinäinen) määrä, ja tästä vähennetään progressiivisen tuloveroasteikon alimman verotettavan tulon määrä ja jäännös pyöristetään seuraavaan täyteen kymmenen euron määrään. Eläketulovähennys ei voi olla eläketulon määrää suurempi. Vuonna 2017 eläketulovähennys on enintään 11 860 euroa tai tätä pienempi eläketulon määrä. Eläketulovähennystä pienennetään 38 prosentilla määrästä, jolla puhdas ansiotulo ylittää täyden eläketulovähennyksen määrän

$$11\,860 - 0,38 \times (\text{puhtaat ansiotulot} - 11\,860)$$

Puhtaasta ansiotulosta tehtävät vähennykset pelkästään kunnallisverotuksessa**Kunnallisverotuksen eläketulovähennys**

Täyden eläketulovähennyksen määrä lasketaan siten, että luvulla 1,393 kerrotaan täyden kansaneläkkeen määrä, ja tästä vähennetään 1 480 euroa ja jäännös pyöristetään seuraavaan täyteen kymmenen euron määrään. Eläketulovähennys ei voi olla eläketulon määrää suurempi. Eläketulovähennys on vuonna 2017 enintään 9 040 euroa tai tätä pienempi eläketulon määrä. Jos verovelvollisen puhdas ansiotulo ylittää täyden eläketulovähennyksen määrän, eläketulovähennystä pienennetään 51 prosentilla ylimenevän osan määrästä.

$$9\,040 - 0,51 \times (\text{puhdas ansiotulo} - 9\,040)$$

Kunnallisverotuksen invalidivähennys

Muusta puhtaasta ansiotulosta kuin eläketulosta vähennetään 440 euroa, kun haitta-aste on 100 prosenttia. Jos haitta-aste on pienempi, mutta kuitenkin vähintään 30 prosenttia, vähennyksenä myönnetään prosenttimäärän mukainen osuus 440 eurosta. Vähennys on kuitenkin vähintään sen suuruinen kuin mihin henkilöllä oli oikeus vuonna 1982.

Jos verovelvollinen on verovuonna saanut työkyvyttömyyseläkettä, katsotaan hänen haitta-asteensa ilman eri selvitystä 100 prosentiksi, jos eläke on myönnetty täytenä, ja 50 prosentiksi, jos se on myönnetty osaeläkkeenä. Verovelvollinen säilyttää oikeutensa työkyvyttömyyseläkkeen mukaiseen invalidivähennykseen senkin jälkeen, kun työkyvyttömyyseläke on muuttunut vanhuuseläkkeeksi.

Opintorahavähennys

Enintään 2 600 euroa, kuitenkin enintään opintorahan määrä. Vähennystä pienennetään 50 prosentilla siitä määrästä, jolla puhtaan ansiotulon määrä ylittää opintorahavähennyksen täyden määrän.

Kunnallisverotuksen ansiotulovähennys

Ansiotulovähennys lasketaan veronalaisten palkkatulojen tai muusta toiselle suoritetusta työstä saatujen ansiotulojen sekä yhtymän osakkaan elinkeinotoiminnan tai maatalouden ansiotulo-osuuden perusteella, ei siis eläketuloista eikä työttömyyspäivärahoista.

Ansiotulovähennys on 51 prosenttia tulojen 2 500 euroa ylittävältä osalta tulojen 7 230 euron määrään saakka ja sen ylittävältä osalta 28 prosenttia. Vähennyksen enimmäismäärä on kuitenkin 3 570 euroa. Verovelvollisen puhtaan ansiotulon ylittäessä 14 000 euroa vähennyksen määrä pienenee 4,5 prosentilla puhtaan ansiotulon 14 000 euroa ylittävältä osalta. Puhtaassa ansiotulossa on mukana myös mahdolliset eläke- ja muut etuudet.

Ansiotulovähennys = $0,51 \times (\text{ansiotulo} - 2\,500)$, 7 230 euron tuloihin asti + $0,28 \times (\text{ansiotulo} - 7\,230)$ tulojen 7 230 euroa ylittävältä osalta, enintään 3 570

Kun puhdas ansiotulo > 14 000 euroa:

Ansiotulovähennys – $0,045 \times (\text{puhdas ansiotulo} - 14\,000)$

Perusvähennys

Perusvähennys lasketaan puhtaasta ansiotulosta, josta on vähennetty kunnallisverotuksessa myönnettävät vähennykset. Jos puhdas ansiotulo edellä mainittujen vähennysten jälkeen ei ole yli 3 060 euroa, on siitä vähennettävä tämän tulon määrä. Jos puhtaan ansiotulon määrä ylittää täyden perusvähennyksen määrän, vähennystä pienennetään 18 prosentilla yli menevän tulon määrästä.

$3\,060 - 0,18 \times (\text{puhdas ansiotulo} - 3\,060)$

Valtionverosta tehtävät vähennykset

Valtionverotuksen työtulovähennys

Valtionverotuksen työtulovähennys lasketaan samojen ansiotulojen perusteella kuin kunnallisverotuksen ansiotulovähennys. Työtulovähennys on 12 prosenttia ansiotulojen 2 500 euroa ylittävästä osasta. Vähennyksen enimmäismäärä on 1 420 euroa. Verovelvollisen puhtaan tulon ylittäessä 33 000 euroa vähennyksen määrä pienenee 1,51 prosentilla puhtaan ansiotulon 33 000 euroa ylittävältä osalta. Vähennys tehdään ennen alijäämähyvitystä ja erityistä alijäämähyvitystä. Jos valtion tulovero ei riitä vähennyksen tekemiseen, vähennys tehdään kunnallisverosta, sairaanhoitomaksusta ja kirkollisverosta näiden verojen suhteessa.

Kun puhdas ansiotulo < 33 000 euroa:
 $0,12 \times (\text{ansiotulo} - 2\,500)$

Kun puhdas ansiotulo > 33 000 euroa:
 $0,12 \times (\text{ansiotulo} - 2\,500) - 0,0151 \times (\text{puhdas ansiotulo} - 33\,000)$

Valtionverotuksen invalidivähennys

Invalidivähennys lasketaan kertomalla 115 euroa invaliditeettiprosentilla (30–100 prosenttia). Jos verovelvollinen on verovuonna saanut pakolliseen eläketurvaan perustuvaa työkyvyttömyyseläkettä, katsotaan hänen haitta-asteensa ilman eri selvitystä 100 prosentiksi, jos eläke on myönnetty täytenä, ja 50 prosentiksi, jos se on myönnetty osaeläkkeenä. Verovelvollinen säilyttää oikeutensa työkyvyttömyyseläkkeen mukaiseen invalidivähennykseen senkin jälkeen, kun työkyvyttömyyseläke on muuttunut vanhuuseläkkeeksi.

Elatusvelvollisuusvähennys

Elatusvelvollisuusvähennys on 1/8 maksetun elatusavun määrästä, enintään 80 euroa/lapsi.

Kotitalousvähennys

Kotitalousvähennyksen enimmäismäärä on 2 400 euroa. Verovelvollinen saa vähentää kotitalous-, hoiva- tai hoitotyöstä sekä asunnon tai vapaa-ajan asunnon kunnossapito- tai perusparannustyöstä maksamansa työnantajan sosiaaliturvamaksun, pakollisen työeläkemaksun, tapaturma-, ryhmähenki- ja työttömyysvakuutusmaksut (ei kuitenkaan työntekijän osuutta) ja lisäksi 15 prosenttia maksamastaan palkasta. Ennakkoperintärekisterissä olevan työkorvauksesta on mahdollista vähentää 50 prosenttia vuonna 2017. Omavastuu on 100 euroa. Vähennys tehdään ensisijaisesti valtion verosta ja jos se ei riitä, myös kunnallisverosta, sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksusta ja kirkollisverosta näiden verojen suhteessa. Vähennys voidaan siirtää vähennettäväksi myös puolison verotuksessa, jos oma valtionvero ei riitä vähennyksen tekemiseen. Ansiotulosta menevästä verosta vähennys tehdään muiden vähennysten jälkeen ennen alijäämähyvitystä.

Alijäämähyvitys

Pääomatuloverotuksessa vähennyskelpoisia menoja ovat esimerkiksi asunto-, opinto- ja tulonhankkimisvelan korot. Jos pääomatuloja ei ole tai niitä on vähemmän kuin pääoma-

tuloon kohdistuvia vähennyskelpoisia menoja, syntyy alijäämä. Pääomatuloveroprosentin mukainen osuus alijäämästä voidaan vähentää ansiotuloverosta. Alijäämähyvityksen enimmäismäärä on 1 400 euroa. Lapsikorotus enimmäismäärään on 400 euroa yhdestä ja 800 euroa kahdesta tai useammasta lapsesta.

Asunovelan koroista on vuonna 2017 vähennyskelpoisia 45 prosenttia. Jatkossa vähennysoikeus laskee 10 prosenttia vuosittain 2019 saakka, jolloin enää 25 prosenttia on vähennyskelpoista. Vähennyskelpoisista asunovelan koroista voidaan vähentää alijäämähyvityksenä 30 prosenttia ja ensiasunnonostaja kaksi prosenttiyksikköä enemmän.

Erityinen alijäämähyvitys

Pääomatulolajin alijäämää voi syntyä myös pääomatuloista vähennettävien vapaaehtoisten eläkevakuutusmaksujen perusteella. Jos vähennyskelpoisten vakuutusmaksujen yhteismäärä on suurempi kuin veronalaisten pääomatulojen yhteismäärä, 30 prosenttia yli menevästä osasta vähennetään ansiotulon verosta. Erityisen alijäämähyvityksen määrä ei sisälly alijäämähyvityksen enimmäismäärän laskentaan.

Lapsivähennys

Lapsivähennys on voimassa verovuosina 2015–2017. Verovelvollisen, jolla verovuoden päättyessä on huollettavanaan alaikäinen lapsi, verosta vähennetään lapsivähennys. Vähennyksen määrä on 50 euroa jokaisesta huollettavasta alaikäisestä lapsesta. Jos verovelvolliseen ei sovelleta tämän lain puolisoita koskevia säännöksiä eikä hänellä ole puolisoa ulkomailla, vähennys myönnetään kaksinkertaisena niiden lasten osalta, joiden ainoa huoltaja hän on. Vähennyksen määrä lasketaan kuitenkin enintään neljän lapsen perusteella.

Verovelvollisen puhtaan ansiotulon ja puhtaan pääomatulon yhteismäärän ylittäessä 36 000 euroa vähennyksen määrä pienenee yhdellä prosentilla puhtaan ansiotulon ja puhtaan pääomatulon yhteismäärän 36 000 ylittävältä osalta.

Lapsivähennys vähennetään ensisijaisesti valtiolle suoritettavasta tuloverosta. Vähennys tehdään ansiotuloista ja pääomatuloista suoritettavista veroista verojen määrien suhteessa.

Ansiotuloista menevästä verosta vähennys tehdään työtulovähennyksen jälkeen ja pääomatuloista menevästä verosta ennen kotitalousvähennystä. Siltä osin kuin vähennys ylittää valtion tuloveron määrän, se tehdään kunnallisverosta, sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksusta ja kirkollisverosta näiden verojen suhteessa.

Yrittäjävähennys

Elinkeinotoiminnan, maatalouden ja porotalouden tuloksesta vähennetään verotuksessa puhtaasta tulosta viisi prosenttia, kun tulos otetaan huomioon luonnollisen henkilön tai kuolinpesän verotuksessa. Metsätalouden verotuksessa otetaan huomioon vastaava vähennys.

Liite 2 Aikasarjoja

Liitetaulukko 2.1

Kunnallisverotuksen ja valtionverotuksen eläketulovähennyksen täysi määrä 1990–2017, euroa.

	Kunnallisverotuksen eläketulovähennys		Valtionverotuksen eläketulovähennys
	Yksinäinen	Puoliso	
1990	4 692,44	3 733,77	3 528,70
1991	4 995,18	4 204,70	3 767,40
1992	5 197,01	4 372,89	4 087,00
1993	5 382,01	4 541,07	4 389,70
1994	5 382,01	4 541,07	4 221,50
1995	5 516,56	4 641,99	4 255,20
1996	5 533,38	4 658,81	4 120,60
1997	5 567,02	4 709,26	3 851,50
1998	5 684,75	4 810,17	3 885,10
1999	5 785,66	4 894,27	3 868,30
2000	5 869,76	4 961,54	3 902,00
2001	6 273,41	5 331,56	1 463,20
2002	6 540	5 580	1 500
2003	6 640	5 660	1 550
2004	6 690	5 710	1 530
2005	6 810	5 830	1 430
2006	6 950	5 960	1 460
2007	7 150	6 140	1 590
2008	7 710	6 670	11 060
2009		8 130	12 490
2010		8 130	11 300
2011		8 170	11 150
2012		8 530	11 660
2013		8 880	12 630
2014		8 950	12 610
2015		9 140	12 540
2016		9 110	12 230
2017		9 040	11 860

Liitetaulukko 2.2*Valtion tuloveroasteikon alaraja 1990–2017.*

	Euroa
1990	6 391
1991	6 728
1992	6 728
1993	6 728
1994	6 896
1995	7 064
1996	7 232
1997	7 568
1998	7 737
1999	7 905
2000	8 006
2001	11 100
2002	11 500
2003	11 600
2004	11 700
2005	12 000
2006	12 200
2007	12 400
2008	12 600
2009	13 100
2010	15 200
2011	15 600
2012	16 100
2013	16 100
2014	16 300
2015	16 500
2016	16 700
2017	16 900

Liitetaulukko 2.3.

Keskimääräinen kunnallisveroprosentti ja kirkollisveroprosentti 1991–2017.

	Keskim. kunnallisvero-%	Keskim. kirkollisvero-%
1991	16,62	1,28
1992	16,88	1,28
1993	17,20	1,3
1994	17,52	1,3
1995	17,53	1,3
1996	17,51	1,3
1997	17,43	1,3
1998	17,54	1,3
1999	17,62	1,3
2000	17,67	1,3
2001	17,67	1,3
2002	17,78	1,3
2003	18,03	1,3
2004	18,12	1,3
2005	18,29	1,33
2006	18,40	1,33
2007	18,46	1,33
2008	18,55	1,33
2009	18,59	1,32
2010	18,98	1,33
2011	19,17	1,34
2012	19,25	1,4
2013	19,38	1,4
2014	19,74	1,42
2015	19,84	1,43
2016	19,87	1,43
2017	19,91	1,37*

* Keskimääräinen kirkollisvero on laskettu aikaisemmin eri tavalla, muutos (-0,6 prosenttiyksikköä) johtuu teknisestä laskentavan erosta. Kirkollisveroprosentti ei todellisuudessa ole laskenut edellisvuodesta.

Liitetaulukko 2.4.

Eläkkeensaajan ja palkansaajan kansaneläkevakuutusmaksu ja sairausvakuutusmaksu 1990–2017.

	Kansaneläkevakuutusmaksu		Sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksu (2005 asti sairausvakuutusmaksu)			Sairausvakuutuksen päivärahamaksu
	Eläkkeensaaja	Palkansaaja	Eläkkeensaaja	Palkansaaja	Korotus yli 80 000 mk (13 455 €) osalta	Palkansaaja
1990	0	1,55	1,7	1,7		
1991	0	1,55	1,7	1,7	1	
1992	3,05	3,05	2,2	2,2	1,5	
1993	2,80	1,80	3,9	1,9	1,5	
1994	2,55	1,55	4,9	1,9	1,9	
1995	1,55	0,55	4,9	1,9	1,9	
1996			4,9	1,9	1,45	
1997			4,9	1,9	0,45	
1998			4,2	1,5	0,45	
1999			3,9	1,5		
2000			3,2	1,5		
2001			2,7	1,5		
2002			1,9	1,5		
2003			1,5	1,5		
2004			1,5	1,5		
2005			1,5	1,5		
2006			1,5	1,33		0,77
2007			1,45	1,28		0,75
2008			1,41	1,24		0,67
2009			1,45	1,28		0,70
2010			1,64	1,47		0,93
2011			1,36	1,19		0,82
2012			1,39	1,22		0,82
2013			1,47	1,30		0,74
2014			1,49	1,32		0,84
2015			1,49	1,32		0,78
2016			1,47	1,30		0,82
2017			1,45	0,00		1,58

Liitetaulukko 2.5.

Työntekijän työeläkevakuutusmaksu ja työttömyysvakuutusmaksu 1993–2017.

	Palkansaajan työeläkemaksu*, %		Työttömyys- vakuutusmaksu, %
	alle 53-v	53 →	
1993	3,0	3,0	0,20
1994	3,0	3,0	1,87
1995	4,0	4,0	1,87
1996	4,3	4,3	1,50
1997	4,5	4,5	1,50
1998	4,7	4,7	1,40
1999	4,7	4,7	1,35
2000	4,7	4,7	1,00
2001	4,5	4,5	0,70
2002	4,4	4,4	0,40
2003	4,6	4,6	0,20
2004	4,6	4,6	0,25
2005	4,6	5,8	0,50
2006	4,3	5,4	0,58
2007	4,3	5,4	0,58
2008	4,1	5,2	0,34
2009	4,3	5,4	0,20
2010	4,5	5,7	0,40
2011	4,7	6,0	0,60
2012	5,15	6,50	0,60
2013	5,15	6,50	0,60
2014	5,55	7,05	0,50
2015	5,70	7,20	0,65
2016	5,70	7,20	1,15
2017	6,15	7,65	1,60

* Vuoteen 2016 saakka korotetun työeläkemaksun piirissä olivat 53 vuotta täyttäneet ja vuosina 2017–2025 53–62-vuotiaat.

Liitetaulukko 2.6.*Kansaneläkeindeksi, TEL-puoliväli-indeksi, työeläkeindeksi ja palkkakerroin 1990–2017.*

	Kansaneläkeindeksi		TEL-puoliväli-indeksi (50/50)		Työeläkeindeksi (20/80)		Palkkakerroin	
	Pisteluku	Muutos-%	Pisteluku	Muutos-%	Pisteluku	Muutos-%	Pisteluku	Muutos-%
1990	1 045	7,1	1 481	6,8				
1991	1 104	5,6	1 595	7,7				
1992	1 139	3,2	1 682	5,5				
1993	1 170	2,7	1 688	0,4				
1994	1 170	0,0	1 688	0,0				
1995	1 192	1,9	1 712	1,4	1 712			
1996	1 195	0,3	1 760	2,8	1 737	1,5		
1997	1 202	0,6	1 791	1,8	1 754	1,0		
1998	1 223	1,7	1 825	1,9	1 783	1,7		
1999	1 239	1,3	1 868	2,4	1 812	1,6		
2000	1 253	1,1	1 903	1,9	1 838	1,4		
2001	1 302	3,9	1 981	4,1	1 912	4,0		
2002	1 333	2,4	2 054	3,7	1 968	2,9		
2003	1 349	1,2	2 103	2,4	2 002	1,7		
2004	1 357	0,6	2 151	2,3	2 028	1,3		
2005	1 362	0,4	2 191	1,9	2 047	0,9	1,028	2,8
2006	1 377	1,1	2 246	2,5	2 081	1,7	1,063	3,4
2007	1 401	1,7	2 311	2,9	2 127	2,2	1,100	3,5
2008	1 436	2,5	2 363	2,3	2 178	2,4	1,124	2,2
2009	1 502	4,6	2 494	5,5	2 286	5,0	1,192	6,0
2010	1 502	0,0	2 538	1,76	2 292	0,26	1,231	3,27
2011	1 508	0,4	2 578	1,57	2 323	1,35	1,253	1,78
2012	1 565	3,8	2 663	3,29	2 407	3,61	1,291	3,03
2013	1 609	2,8	2 738	2,81	2 475	2,82	1,327	2,78
2014	1 630	1,3			2 509	1,37	1,350	1,73
2015	1 637	0,4			2 519	0,4	1,363	0,96
2016	1 631	-0,4			2 519	0,0	1,373	0,73
2017	1 617	-0,85			2 534	0,59	1,389	1,16

Liitetaulukko 2.7.

Täyden kansaneläkkeen määrä, ansaintarajat ja kansaneläkkeen tasokorotukset 1990–2017.

	Täysi kansaneläke	Tulo (€/vuosi), jolla saa		Tasokorotus
		täyden kansaneläkkeen	pienimmän kansaneläkkeen	
1990	372,36	428,90		
1991	393,39	454,10		
1992	405,84	467,60		
1993	416,94	481,00		
1994	416,94	481,00		
1995	424,84	489,40		
1996	425,85	491,10	8 907,20	
1997	428,37	494,50	10 533,60	
1998	435,77	502,90	10 718,60	
1999	441,49	509,60	10 858,20	
2000	446,54	514,70	10 979,30	
2001	464,03	534,80	11 409,90	12,28 €/kk
2002	487,60	549	11 987	
2003	493,45	555	12 130	
2004	496,38	559	12 203	
2005	505,24	561	12 247	n. 7 €/kk
2006	515,86	567	12 553	5 €/kk
2007	524,85	577	12 895	
2008	558,46	591	13 851	20 €/kk
2009	584,13	618	14 488	
2010	584,13	618	14 488	
2011	586,46	621	14 546	
2012	608,63	644	15 095	
2013	630,02	667	15 628	
2014	633,91	671	15 723	
2015	636,63	674	15 790	
2016	634,30	671	15 732	
2017	628,85	666	15 598	

Taulukossa esitetyt luvut pätevät kalliimmassa (I) kuntaryhmässä asuvalle yksin asuvalle henkilölle. Kuntien kalleusryhmit poistuivat vuoden 2008 alusta. Vuonna 1996 kansaneläke muuttui kokonaan eläketulovähenteiseksi. Tätä ennen kansaneläkkeessä oli kaikille maksettava pohjaosa ja eläketulovähenteinen lisäosa.

Liitetaulukko 2.8.*Täysi takuueläke ja vähimmäiseläke 2011–2017.*

	Täysi takuueläke		Vähimmäiseläke
	Yksin asuva	Parisuhteessa	
2011	101,28	167,55	687,74
2012	105,10	173,88	713,73
2013	108,80	179,99	738,82
2014	109,47	181,11	743,38
2015	109,94	181,88	746,57
2016	132,55	204,23	766,85
2017	131,41	202,47	760,26

Taulukossa esitetyt täydet takuueläkemäärät ovat täyttä kansaneläkettä saavien takuueläkemäärät.

LÄHTEET

HE 16/2015 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle työeläkejärjestelmää koskevan lainsäädännön muuttamiseksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 135/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2016 tuloveroasteikkolaiksi sekä laeiksi tuloverolain muuttamisesta.

HE 146/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valtion televisio- ja radiorahastosta annetun lain 3 §:n väliaikaisesta muuttamisesta.

HE 149/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kansaneläkkeen ja eräiden muiden etuuksien vuoden 2017 indeksitarkistuksista sekä laiksi kansaneläkeindeksiä annetun lain 2 §:n ja toimeentulotuesta annetun lain 9 §:n muuttamisesta.

HE 176/2016. Hallituksen esitys eduskunnalle yrittäjävähennystä koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 199/2016. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta.

HE 226/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle eläketukilain ja laiksi tuloverolain 63 b §:n muuttamisesta.

Kansaneläkelaitos. <http://www.kela.fi>

Kansaneläkelaki 568/2007. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070568>

Laki eläkkeensaajan asumistuesta 11.5.2007/571
<http://www.edilex.fi/kela/fi/lainsaadanto/20070571?toc=1>

Laki kansaneläkelain muuttamisesta 84/2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160084>

Laki takuueläkkeestä 20.8.2010/703. <http://www.edilex.fi/kela/fi/lainsaadanto/20100703>

Laki vammaisetuuksista 570/2007. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070570>

Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://www.stm.fi>

Työeläkelakipalvelu – ohjeistot. Eläketurvakeskus. <http://www.tyoelakelakipalvelu.fi>

Verohallinto. http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus

ELÄKETURVAKESKUKSEN
RAPORTEJA

Kokonaiseläke 2017

Katsaus työeläkkeen, kansaneläkkeen ja verotuksen määräytymiseen

Katsauksessa on koottu yhteen kokonaiseläkkeeseen vaikuttavien osien määräytyminen vuonna 2017. Työeläkkeen, kansaneläketuuksien sekä eläkkeiden verotuksen määräytyminen vaikuttavat kaikki osaltaan käteen jäävään nettoeläkkeeseen. Katsauksen esimerkkilaskelmat ja kuvat havainnollistavat kokonaiseläkkeen muodostumista eri tulotasoilla. Eläkkeiden verotus eroaa palkkatulon verotuksesta erilaisten verovähennysten ja maksujen takia. Katsauksessa on vertailtu eläkkeensaajan ja palkansaajan verotusta ja maksuja ja käsitelty myös eläkkeensaajan palkkatulon verotusta.

ELÄKETURVAKESKUKSEN RAPORTEJA

Eläketurvakeskus on lakisääteinen työeläketurvan kehittäjä, asiantuntija ja yhteisten palvelujen tuottaja. Raportteja-sarjassa julkaistaan eläketurvan arviointia ja kehittämistä palvelevia katsauksia, selvityksiä ja laskelmia.

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN